

«Хімічний трикутник» Луганщини під час окупації: заручники, катування та позасудові страти

**Звіт за результатами візиту моніторингової групи
Центру Громадянських Свобод
до Сєверодонецька, Лисичанська та Рубіжного
протягом 6-11 грудня 2014 року**

Київ
5 січня 2014 року

Дана публікація була підготовлена в рамках проекту «Демократизація, права людини і розвиток громадянського суспільства», який виконується Програмою розвитку ООН Україні та фінансується міністерством закордонних справ Данії протягом 2013-2016 років.

Думки, висновки та рекомендації належать авторам та упорядникам цього звіту та не обов'язково відображають погляди Міністерства закордонних справ Данії, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй чи інших агенцій ООН.

Вступ

Протягом тижня група моніторів Центру Громадянських Свобод спільно з Українською Гельсінською спілкою з прав людини здійснила моніторинговий візит до звільнених українською армією територій на півночі Луганщини. Монітори відвідали міста Северодонецьк, Лисичанськ та Рубіжне.

Моніторингова група Центру Громадянських Свобод працювала у такому складі: Олександра Романцова, Центр Громадянських Свобод, Марія Томак, Центр Громадянських Свобод, Марія Лисенко, юрист, Олексій Біда, правозахисник, громадський діяч. До місії долучився також Владислав Литкевич, представник «Міжнародного партнерства за права людини». Окрім того, було здійснено додатковий кількадекільденний візит протягом 22-26 грудня 2014 року у той самий регіон наступними моніторами: Марія Лисенко, Олексій Біда.

Метою поїздки групи було вивчення ситуації з порушенням прав людини протягом квітня-липня 2014 року, що орієнтовно відповідає періоду окупації цього регіону незаконними збройними формуваннями (НЗФ). Об'єктом моніторингу стали фундаментальні права – а саме право на життя та право на свободу від тортур, що гарантовані міжнародним та національним законодавством. Група досліджувала випадки викрадення людей, утримування їх у заручниках, застосування тортур, а також випадки позасудових страт.

Під час свого візиту монітори спілкувалися із жертвами та свідками порушень прав людини, їх родичами, із місцевими правозахисниками та журналістами, а також із новопризначеними представниками органів місцевої влади та правоохоронних органів. Метою такого спілкування було створення узагальненого уявлення про масштаби, характер, причини та наслідки окупації цього регіону представниками НЗФ з точки порушень зору прав людини. Окрім того, монітори ставили собі за мету дізнатися про перебіг розслідування таких справ місцевими правоохоронними органами. Дослідники також намагалися відвідати місця утримування заручників, але в більшості випадків це виявилось неможливим – з тієї причини, що наразі правоохоронні органи проводять розслідування в цих приміщеннях.

У цьому звіті представлені попередні результати моніторингової поїздки. Його структура являє собою три основні розділи, присвячені, відповідно, Северодонецьку, Лисичанську та Рубіжному та конкретним свідченням, які моніторам вдалося зібрати. Утім, зауважимо, що звіт не можна розглядати як вичерпний. Монітори ставлять собі за мету розширити та поглибити його в подальшому. На думку учасників місії, потрібні додаткові виїзди задля створення більш повного уявлення про перелічені порушення прав людини в регіоні за період окупації, а особливу увагу слід приділити громадському контролю над розслідування окремих справ.

За неофіційною інформацією, наразі СБУ розслідує близько 700 проваджень, пов'язаних із сепаратизмом по Луганській області. Офіційно ж станом на 17.12.2014., згідно з повідомленням прес-служби прокуратури Луганської області, на Луганщині розпочато понад 650 кримінальних проваджень, пов'язаних із сепаратизмом та тероризмом. «Прокуратурою Луганської області здійснюється процесуальне керівництво у понад 650 кримінальних провадженнях стосовно учасників незаконних збройних формувань, за фактами вчинення злочинів, пов'язаних з посяганням на територіальну цілісність і недоторканість держави, захопленням державних споруд, позбавленням волі мешканців області, незаконним зберіганням і використанням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв, а також скоєння терористичних актів і фінансування тероризму. До суду з обвинувальними актами спрямовано 71 кримінальне провадження за фактами створення або участі у незаконних збройних формуваннях.»

За результатами моніторингового візиту Центр Громадянських Свобод надіслав до МВС та СБУ низку запитів щодо розслідування злочинів, вчинених під час окупації міст Северодонецьк – Лисичанськ – Рубіжне. Наразі ми очікуємо на відповідь.

Окремо ми звернулися до МВС із проханням оприлюднити офіційні результати щодо наступного провадження: у серпні заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко заявив про те, що МВС проведе розслідування для з'ясування, «чи добровільно власник Лисичанського скляного заводу надав його приміщення під базу для терористів батальйону "Призрак", чи вони захопили його силоміць». Поки що результатів цього розслідування оприлюднено не було. Просимо оприлюднити результати цього розслідування, оскільки йдеться про одну з ключових баз для утримування заручників.

Учасники групи стикнулися також із неготовністю потерпілих іти на контакт. У силу низки причин люди досі залякані: дехто не виключає повернення в свої міста незаконних збройних формувань, дехто боїться помсти з боку тих, хто і в період окупації, і зараз працювали та продовжують працювати в місцевій владі, потерпілі не довіряють апріорі ні місцевій адміністрації, ні правоохоронним органам, ні представникам держави загалом.

Варто зауважити, що досліджуваний регіон, який називають «хімічним трикутником» (Северодонецьк, Лисичанськ, Рубіжне), має свої особливості, у порівнянні навіть із сусідніми звільненими з-під окупації районами. Ще з 2004-го року Северодонецьк здобув славу «оплоту контрольованого сепаратизму», відколи під час Помаранчевої революції тут відбувся «Всеукраїнський з'їзд депутатів усіх рівнів». Особливість цього регіону та відмінність його від, скажімо так, найбільш медійно поширеного центру викрадення людей та утримування заручників на Донбасі – Слов'янська, полягає в тому, що тут із радянських часів були зосереджені значні промислові потужності, які протягом останніх десятиліть майже вимерли. Однак, сьогодні вони ще дозволяють їх власникам (які вчасно скористалися не дуже прозорими пострадянськими приватизаційними можливостями) грати помітні ролі як у регіоні, так і в країні в цілому. З одного боку, ці потужності подеколи використовувалися у схемі утримування заручників. З іншого боку, сама економічна структура регіону, що склалася на уламках цього індустріального регіону (та її наслідки у вигляді тотального руйнування інфраструктури, високого рівня безробіття та значної соціальної депресії) сприяла успішності бойовиків та можливості реалізації сценарію дестабілізації ситуації у регіоні. Міста Северодонецьк, Лисичанськ та Рубіжне становлять, по суті, агломерацію промислових міст, які перебувають на незначній відстані одне від одного та пов'язані між собою інфраструктурно та економічно. Утім, під час окупації у кожного з цих міст, як виявилось, була своя особлива роль, відведена їм бойовиками й тими, хто ними керував. Між цими містами відбувався такий собі «обіг» заручниками. Декотрих відправляли в Луганськ. Доволі часто людям погрожували і тим, що їх віддадуть «у Слов'янськ на окопи», тобто вочевидь постійний зв'язок підтримувався із бойовиками Гірка-Стрелкова.

Особливістю цього регіону була також хаотичність НЗФ навіть порівняно з Донецькою областю: тут не було одного виразного лідера (на зразок Гірка/Стрелкова в «ДНР»); коли когось викрадали, складно було встановити місцезнаходження людини, тому члени родини захоплених осіб об'їжджали всі відомі їм бази НЗФ, аби вивідати якусь інформацію, але не завжди навіть такі максимально широкі пошуки були успішними; тут також частіше траплялися міжусобиці між різними групами.

Можливо, в тому числі через це інформації про заручників у Луганській області можна знайти значно менше, ніж про бранців у сусідній Донецькій області. Тому багато хто вважає, що заручників тут не брали взагалі, хоча це далеко не так. Через відсутність точних даних складно говорити напевне, але принаймні в трикутнику Северодонецьк-Лисичанськ-Рубіжне масштаби викрадення людей були якщо не на рівні зі Слов'янськом та Донецьком, то не набагато меншими. Тут, так само у перелічених містах Донецької області, були три основні категорії заручників: «політичні», «дисциплінарні» та люди, метою викрадення яких було отримання викупу або вичавлювання їх із певного ринку (наприклад, наркодилерства). Системне захоплення людей почалося з періоду підготовки до президентських виборів. Тоді почали викрадати учасників виборчого процесу, а саме голів та членів окружних виборчих комісій та дільничних виборчкомів. Далі були підприємці, активісти, журналісти, представники органів влади та правоохоронних органів, депутати міськрад, їх родичі, а також люди, поведінку яких бойовики вважали «неправильною» або ті, які заважали бойовикам.

До заручників застосовували широкий спектр катувань і тортур (від побиття та застосування елетрошокерів і шумових гранат до психологічного тиску у вигляді копання могил «для себе», імітації розстрілів, захоплення в заручники родичів), примусову працю, змушували воювати за «ЛНР». По суті, той самий набір тортур та методів жорстокого поводження використовували і в сусідній «ДНР».

У системі місць незаконного утримування людей були передусім приміщення правоохоронних органів, прокуратури, СБУ, адміністративні будівлі, старі військкомати, підприємства, навіть науково-дослідний інститут (ДІАП – Державний інститут азотної промисловості в Северодонецьку) та навчальний заклад. Як правило, кожна з локацій мала своїх «господарів», за кожною з них буда закріплена певна слава жорстких або відносно лояльних катівень. Окрім того, були локації поза межами міст у передмістях, де не було баз НЗФ, але куди привозили заручників, аби над ними познущатися. Моніторинговій місії стало відомо про кілька з них, але припускаємо, що насправді їх було значно більше.

Різні НЗФ на території цього регіону могли конкурувати між собою (і це, як нам відомо, відбувалося, а на окупованих територіях відбувається і досі), але це був усього-навсього переділ сфер впливу та матеріальних потоків на локальному рівні. Стратегічно ж складно не помітити, що всі вони виконували, так би мовити, спільні завдання.

Особливу увагу слід звернути **на роль у системі викрадення та катування людей правоохоронних органів**. На жаль, доказів причетності правоохоронців до викрадення та катування людей на Донбасі – достатньо. І «хімічний трикутник» тут – не виняток. Так само, на жаль, багато хто має сумніви у доброчесності нинішніх правоохоронних органів, вбачаючи кадрові перестановки після звільнення від окупації – недостатніми.

Одна з наших співрозмовниць, жертва викрадення, жителька Лисичанська Антоніда Мельникова розповідає такий сюжет: *«...По дорозі я дізналася, що бойовики розставляли на заправках своїх людей, щоб вони контролювали персонал, якому дозволялося заправляти тільки «своїх». Коли на заправці люди, що сиділи в нашому авто на задньому сидінні, вийшли з салону, я побачила серед них міліціонера, який до того приходив до нас в окружну комісію. Він був у камуфляжі, з георгіївською стрічкою. На заправці тим часом стояло ще двоє міліціонерів, але вже у формі. Вони вийшли, привіталися, по плечах один одного поплескали. Я знаю прізвище згаданого міліціонера в камуфляжі і слідчому я про це говорила, коли давала свідчення після звільнення міста, але через кілька днів знову побачила цього ж міліціонера в місті в міліцейській формі і з автоматом. Не знаю, можливо, його вже звільнили, але боюся тепер говорити про це. Ще розстріляють ... ».*

Хоча кадрові зміни в міліції таки відбулися. Зокрема, серед 408 осіб у Лисичанському міськвідділі (саме стільки складає штат) звільнено близько 100 осіб, 5 із них було звільнено за дискредитацію, оскільки вони стояли на блокпостах «ЛНР». Джерело в правоохоронних органах повідомило мониторам, що в базі «міліціонерів-сепаратистів» по Луганській області наразі 800 осіб, але це – далеко не повний список.

З іншого боку, важливо пам'ятати, що не всі міліціонери зустрічали бойовиків у стійці смирно і з георгіївськими стрічками на лацканах. Проукраїнська частина міліції також піддавалася жорсткому переслідуванню, вносилися в «розстрільні списки» «ЛНР», їх так само викрадали та утримували в полоні. Наприклад, колеги вбитого міліціонера з Лисичанська Віталія Петренка (детально про його справу див.у розділі «Лисичанськ») стверджують, що вбитий він був саме за те, що не погоджувався співпрацювати із бойовиками. Саме проукраїнські міліціонери, які виїхали з Луганська через свої погляди та позицію, від моменту звільнення регіону працюють у керівництві МВС у Сєверодонецьку, Лисичанську та Рубіжному. Деякі з них продовжують отримувати погрози на свою адресу в соцмережах.

Представники державних органів влади, якщо вони займали проукраїнську позицію, наражали цим себе на особливу небезпеку. Так само як і кожен, хто виказував підтримку української державності як такої (показовий приклад - переслідування учасників виборчого процесу: якщо людина була якось залучена до виборів, це вже означало, що вона підтримує українську державність). Утім, з іншого боку, саме місцева влада дала головних провідників «Русской весни», яка вилилася в тотальне насильство. Багато хто зі співрозмовників моніторів скаржиться на безкарність деяких із організаторів «Русской весни» (окремих навіть затримували, але потім – відпускали через начебто недостатню кількість доказів, справи інших навіть доходили до суду, але суд приймав рішення звільнити їх з-під варті). Також великою мірою серед проукраїнського населення присутній страх того, що їм «стрілятимуть у спину» - якщо ситуація в регіоні вийде з-під контролю.

Варто зауважити також, що в кожному із цих міст одну з провідних ролей в організації проросійського руху та насильницьких дій відіграла Комуністична партія України.

Наприклад, у випадку із Лисичанськом. Антоніда Мельник розповідає про своє викрадення наступне: *«Біля виконкому перебувала група людей, в числі яких був Винник Олександр Вікторович, довірена особа Петра Симоненка на виборах. Його дружина Тетяна Винник пізніше стала самопроголошеним мером Лисичанська. До цього Винник кілька разів приходив до нас в комісію і погрожував. Я впевнена, що автоматників до нас прислав саме він. З цього приводу я теж подавала заяву в міліцію, але реакції не було.»* Інша особа з опитаних нами розповідала про те як «обирали» Тетяну Винник, яка була членом КПУ: *«сказали, що хто не голосуватиме – тих розстріляємо»*. 16 вересня прокуратура Луганської області повідомила про підозру Т.Винник у сприянні сепаратизму, але до того часу її на підконтрольних Україні територіях давно вже не було.

Інший приклад: роль саме члена КПУ була визначальною в переговорах про звільнення пастора протестантської церкви (його історію читайте в розділі «Лисичанськ») з перебуванні в полоні в «угруповання Мозгового».

Ще один випадок: 22 травня між Лисичанськом та Рубіжним відбувся перший серйозний бій між НЗФ та бійцями Нацгвардії. Як повідомляли інформанти з посиланням на місцевих жителів, під час цього бою вулицями Лисичанська «ходили представники Компартії і закликали городян "вставати на захист Лисичанська"».

У Рубіжному одним із головних організаторів проросійських рухів та координатором, приміром, зведення блокпостів була нині «депутат ЛНР» Неля Задирака, голова місцевого осередку КПУ. Про це говорили всі без винятку опитані нами в Рубіжному люди. Матеріалів про цю особу не бракує і в пресі та вільному доступі. Вона, зокрема, має близькі дружні відносини з колишнім народним депутатом від КПУ Спиридоном Кілінкаровим, який часто приїздив до Рубіжного і на дачі якого, нагадаємо, в середині липня добровольчий батальйон «Айдар» виявив арсенал зброї. У публікації газети «День» про роль комуністів ще від червня 2014р. є такий фрагмент: «...луганський блогер Сергій Іванов опублікував на своїй сторінці в Facebook копію протоколу допиту захопленого на українському блокпосту в місті Рубіжне бойовика. З цього документа випливає, що формуванням банд бойовиків, постачанням їх зброєю, керівництвом захоплення державних будівель, нападами на блокпости українських військових займалися місцеві чиновники, а також функціонери з Партії регіонів і КПУ. У протоколі допиту згадані прізвища в.о. мера А. В. Хоменко, члена КПУ Н. О. Задираки, члена Партії регіонів Хортіва С.І., працівників северодонецького СБУ Грачова і Кравчєнко, колишнього мера Рубіжного Анатолія Бусенкова, керівників підприємств та підприємців... Багато жителів обурені діями комуністів, але, звичайно ж, не говорять про це вголос, щоб завтра до них у двері не постукали бойовики... Також у місті час від часу захоплюють і відвозять людей з проукраїнською позицією в Луганськ, імовірно в будівлю СБУ. Знову ж таки, деякі кажуть, що проукраїнських активістів здають місцеві комуністи, які ще до початку військових дій фіксували, хто ходить на мітинги за єдність України, хто був на Майдані, хто що говорить.» Отже, не можна виключати і участі членів КПУ у системі викрадення людей.

Характерним є те, що всі згадані члени КПУ наразі перебувають поза межами контрольованих Україною територій.

Одним із основних факторів у рамках досліджуваної проблеми стала пропаганда. Без відповідного інформаційного фону насильство таких масштабів навряд чи вдалося б розгорнути. Людей залякували західною Україною, Нацгвардією, «Правим Сектором», які начебто їдуть їх розстрілювати. Загони, які потім переросли в НЗФ, почали формувати саме під приводом цієї «загрози» ще взимку. Той, хто вірив у «ешелони правосеків», ішов «захищати своє місто на блокпостах». І саме ця істерія, яка нагніталася, слугувала однією з причин пошуку ворогів серед населення та взяття в полон «агентів «Правого Сектора» або людей, які бували на західній Україні.

Сєверодонецьк

Місто обласного значення в Луганській області, з вересня 2014 — фактичний обласний адміністративний центр. Разом із містами Лисичанськ, Рубіжне, Кремінна місто Сєверодонецьк утворює агломерацію. Одне з найважливіших промислових міст Донбасу. Центр хімічної промисловості України, один з центрів будівельної, приладобудівної промисловості. Великий транспортний вузол. До травня 2014 р. нараховувало 108,5 тис. мешканців.

ХРОНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПОДІЙ У МІСТІ В ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД

Перші випадки тиску на громадських активістів та спроби захоплення заручників у Сєверодонецьку зафіксовані ще до проведення так званого «референдуму» 11 травня.

6 квітня 2014 з 15.45 до 18.20 в місті Сєверодонецьку у міського «Палацу культури» по проспекту Хіміків за ініціативою групи громадян відбувся мітинг з метою обговорення політичної ситуації в державі та підтримки проведення референдуму. О 16.00 між цією ініціативною групою і групою громадян, які готувалися до проведення флеш-мобу (збиралися співати гімн України і запускати жовто-блакитні повітряні кулі), сталася бійка. Під час бійки 6 громадян отримали тілесні ушкодження та звернулися за медичною допомогою до травмпункту міської лікарні. Даний факт зареєстрований в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. <https://www.youtube.com/watch?v=9DTxS39fJVA&feature=youtu.be>

На початку травня на порталі <http://svsever.lg.ua/> з'явилися наступні повідомлення щодо подій у Сєверодонецьку:

3 травня 2014р., о 14.00 невідомі особи, розбивши скло у вікні, проникли в будинок правозахисниці Римми Білоцерківської, звідки викрали мисливську рушницю «Сайга» 20 калібру, газовий револьвер, комп'ютер: монітор і системний блок, і гроші.

5 травня 2014 р., о 3-30 ранку в Сєверодонецьку закидали «коктейлями Молотова» будівлю, де знаходиться офіс міської організації партії «Батьківщина».

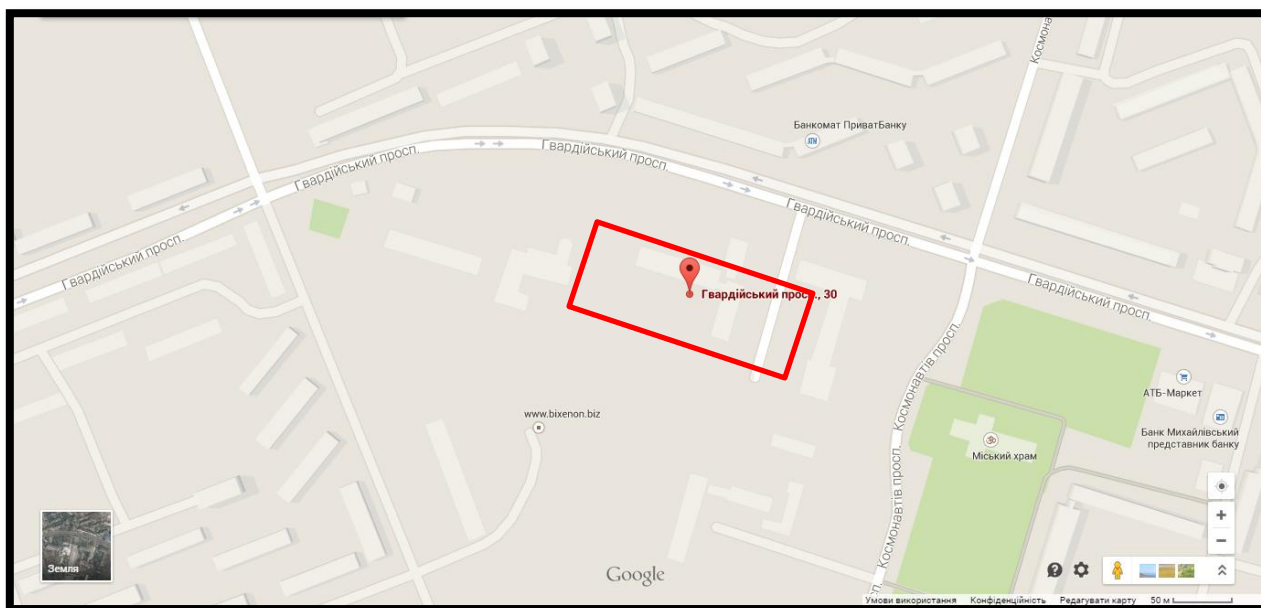
6 травня 2014 р., о 17:00 біля будинку № 115 по вулиці Гагаріна невідомі насильно посадили в автомобіль ІЖ-2715 16-річну місцеву жительку, родичи якої були учасниками проукраїнських акцій. Вже о 17:10 дівчинка змогла вистрибнути з машини в районі АЗС,

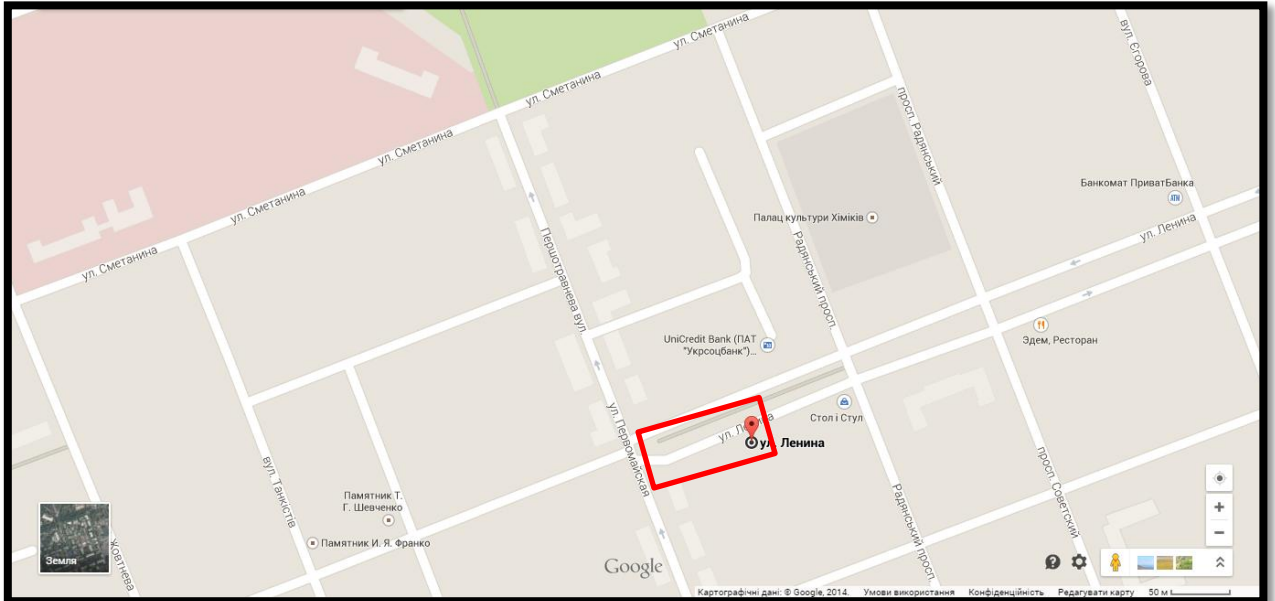

розташованої на відстані 700 м від шосе Будівельників. О 17:40 спалений автомобіль був знайдений біля смт. Смоляниново Новоайдарського району.

Загальна ситуація присутності НЗФ, за свідченнями очевидців, виглядала наступним чином: *«Протягом квітня-травня в місті діяли невеликі озброєні загони «Армії Юго-Востока». Вони заїжджали в місто однією машиною, стріляли у повітря, залякували мешканців та їхали. Декілька постійних представників «Армії Юго-Востока» лишилися у Северодонецьку для агітації по «референдуму» 11-ого травня. Їх було двоє, один з них був торговцем на місцевому ринку, його пізніше вбили, а другий був вантажником. За декілька днів до «референдуму 11-ого» їх приїхало одразу більше 100 осіб».*

7 травня 2014 р. в м. Северодонецьк в'їхало кілька одиниць автотранспорту з озброєними стрілецькою зброєю людьми. В результаті вторгнення, бойовиками були захоплені: міська прокуратура (пр-т Гвардійський 30, Карта №1) , міський суд і будівля виконавчої служби. (вул. Леніна 19, Карта №2). Захоплення минуло без опору з боку співробітників органів. Після захоплення будівлі прокуратури бойовики почали репресії проти жителів міста, що брали участь у проукраїнських акціях. Так, за словами свідків, приблизно о 19 годині десяток людей у чорній формі з георгіївськими стрічками та автоматами штурмували офіс фірми, розташованої в районі магазину "Майстер", власником якої є активіст Євромайдану. Стріляли з автоматів в повітря. Також був розстріляний, як мінімум, один легковий автомобіль з автоматичної стрілецької зброї по вулиці Донецькій, навпроти кафе «Континент», біля магазину «Майстер» <http://news.sever-strasti.com/2014/05/07/53411/>

За свідченнями потерпілого Сергія Самарського, депутата міської ради Северодонецька: *«Ми почали з активістами в квітні думати, як захистити місто, зустрілися, намагалися створити самооборону. До нас приїхали журналісти СТБ, ми дали інтерв'ю і розповіли про свої плани. Вже через тиждень після виходу сюжету приїхали хлопці з «Армії Юго-Востока» і переслідували учасників сюжету, стріляли по машинах, ми 3 дні з сім'єю ховалися. Мені подзвонив мій товариш, бізнесмен, що тримав у місті службу таксі та магазин і сказав, що його офіс обстріляли, що шукають його і мене теж. Сам він встиг виїхати у ополченців з-під носа. Наскільки я знаю, погрожували всім його таксистам, щоб служба не працювала зовсім».*

«Референдум 11 травня» у Северодонецьку відбувся.

15 травня 2014 р. в Северодонецьку біля міського палацу культури відбувся концерт, на якому оголосили «офіційний» перехід влади до ЛНР. На флагшток біля ДК вивішений прапор «Луганської народної республіки». Новим керівником в Северодонецьку від «ЛНР» призначений член виконкому, директор підприємства «Континент» Олександр Петренко, а місцевим «смотрящим», призначеним керівництвом «Луганської народної республіки», є депутат Северодонецької міської ради та за сумісництвом керівник комунального підприємства Алчевська «Управління механізації» Михайло Васильченко. <http://inforesist.org/severodoneck-pereshel-pod-kontrol-lnr-bez-soprotivleniya/>

НЕЗАКОННІ ЗБРОЙНІ ФОРМУВАННЯ ТА ЇХ РОЗМІЩЕННЯ

25 травня 2014 «Армія Юго-Востока» поширила у ЗМІ новину про створення навчально-бойового диверсійно-розвідувального центру у приміщенні ДІАПу (вул. Вілесова 1, на карті №1). Будівля ДІАПу (Державного інституту азотної промисловості) була захоплена **14 травня 2014** лисичанським батальйоном «Призрак» Олексія Мозгового (близько 1000 бойовиків) та «Козачою національною гвардією» Миколи Козіцина (за різними джерелами, від 300 до 1700 бійців), яка об'єднує в своїх формуваннях так званих нереєстрованих козаків, тобто тих, хто з якихось причин не увійшов до складу військового козачого товариства «Всевелике Військо Донське» або в інші козачі організації, яких підтримує офіційно Російська Федерація. Усіх працівників ДІАПу відправили у безстрокову відпустку, а орендарам перекрили вхід у офісну будівлю.

Другою базою «Армії Юго-Востока» («АЮВ») стала **будівля міського військкомату** (вул. Б. Ліщини 4, на карті №1), яку після невдалої спроби **15 травня 2014**, таки вдалось захопити бойовикам **11 червня 2014р.** Там розмістили так звану «військову комендатуру».

23 червня 2014р. були захоплені **приміщення УБОЗ та МВС** (вул. Партизанська 16 та 11, на карті №2 та 3). Ці будівлі були захоплені представниками т.зв. «Гарнізон захисту м.Сєверодонецька», а, простіше кажучи, угрупованням під командуванням «атамана» Павла Дрьомова, мешканця м.Стаханова. Він був одним із організаторів захоплення будівлі УСБУ в Луганській області. Його група складається з 300-500 донських козаків. Певний період Дрьомов визнавав, що виконує накази генерала Козіцина, проте під час конфлікту Козіцина та Болотова вийшов з-під контролю першого.

Окрім цих будівель, штаби "дрьомовців" знаходились в **будівлі Сєверодонецького УСБУ** в Луганській області (на карті №4, орієнтовна дата захоплення, за свідченнями потерпілих, 5 липня 2014р.) та в **окремому приміщенні Сєверодонецької міської ради**, яке, за повідомленнями ЗМІ, 04 липня 2014р. міський голова Сєверодонецька Валентин Казаков передав під розміщення штабу «АЮВ». Ця частина будівлі розташована за адресою вул. Леніна, 32-а., вона знаходиться у дворі будівлі міської ради, в ньому був розміщені Центр з надання адміністративних послуг, ЗАГС та інші служби. Для передачі цього приміщення Казаков посилався на законодавство України, яке дозволяє передавати громадським організаціям приміщення в довгострокову аренду за 1 гривню на рік.

І останнє приміщення - щойно побудований **ізолятор тимчасового тримання «дрьомовці»** намагались захопити ще **6 червня 2014р.**, проте черговий відмовився надати їм ключі. Цей факт зареєстровано у ЄРДР. Але, за свідченнями потерпілих заручників, їх перевели в камери ІТТ **10 червня 2014р.** Отже, можемо зробити висновок, що на цю дату захоплення вдалось (на карті №5).

Свідчення постраждалих вказує те, що усі 3 угруповання займалися викраданням та катуванням людей. Вони утримували та катували заручників у 4 основних приміщеннях:

1. Підвал ДІАПу
2. Будівлі Северодонецького МВ УСБУ в Луганській області
3. Будівля ІТТ
4. Будівля УБОЗу

Окрім того, станом на **15 травня 2014** р. навколо Северодонецька незаконні озброєнні формування побудували 3 блокпости: на Рубіжанській трасі, біля мосту з Лисичанська (Новоайдарський напрямок), і найсерйозніший - на трасі до Щедрищево. Якщо на перших двох чергували на той момент періодично, то на останньому стояли намети, польова кухня і постійно чергували озброєні автоматами люди (до 20 осіб). **Саме блок-пости стали місцями, де найчастіше цивільні мешканці ставали заручниками, а їх транспорт конфікувався. Крім того, це були основні місця використання примусової праці заручників.**

Северодонецьк також «прославився» тим, що саме тут **26 травня 2014р.** було втрачено зв'язок з групою спостерігачів ОБСЄ в Донецькій області. Зникли 4 представника організації, які є громадянами Швейцарії, Данії, Естонії та Туреччини. 29 травня 2014 р. з'ясувалося, що у місті Северодонецьк команду ОБСЄ зупинили озброєні люди. До складу групи входили 4 міжнародних спостерігача і український перекладач, команда переміщалася на двох автомобілях. 30 травня 2014 р. «Новости Донбасса» повідомили, що один з лідерів терористів так званої "Донецької республіки" Андрій Пургин заявив наступне: "За моїми відомостями, дві затримані раніше групи спостерігачів ОБСЄ знаходяться в місті Северодонецьку. Це чисто рефлекторне рішення, тому що знаходяться там представники місії - гарантія того, що в місті не вестимуться бойові дії". Міське інтернет-видання Северодонецька поширило інформацію, що членів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ силою утримують в будівлі ДІАПу. В кінці травня - початку червня луганські та донецькі бойовики заявляли про звільнення спостерігачів ОБСЄ, проте в організації ці дані не підтверджували. **27 червня 2014р.**, в офіційному твіттері ОБСЄ з'явилось повідомлення про звільнення 4 представників ОБСЄ з Донецької команди. **29 червня 2014р.** другу, Луганську групу спостерігачів ОБСЄ звільнили.

Проте утримання представників ОБСЄ у будівлі ДІАПу було нестандартне, оскільки вони не знаходились у підвальному приміщенні та не обмежувались у походах до туалету або щодо доступу до питної води. Воно не йде в жодне порівняння з тим, що належало пережити

проукраїнським активістам або людям, які «не так подивилися» на бойовиків або «не там стояли».

Моніторам вдалося отримати «орієнтування» з міліції Северодонецька на осіб, що катували заручників в захопленому приміщенні СБУ Северодонецька. Саме вони фігурують у багатьох із наведених нижче свідчень. Наразі ці особи перебувають у розшуку.

Пефтєєв Василій Павлович, 11.07.1965 р.н.,
адреса проживання: Луганська область, м.
Северодонецьк, вул. Федоренко, 4-А, кв. 12.

Активний учасник незаконного збройного
формування.

Розшукується Северодонецьким МВ ГУМВС
України в Луганській області за ст.ст. 260, 263, 341
КК України.

Видиш Олексій Сергійович,
25.06.1983 р.н., адреса проживання: Луганська
область, м. Рубіжне, вул. Комінтерну, 59.

Балкунов Дмитро Євгенович, 14.06.1984 р.н.,
адреса проживання: Луганська область, м.
Рубіжне, вул. 30-років Перемоги, 12, кв. 8.

Активний учасник незаконного збройного
формування.

Розшукується Рубіжанським МВ ГУМВС України у
Луганській області за вчинення кримінальних
правопорушень, передбачених ст. 260 КК України.

Моніторам вдалося зібрати в Северодонецьку наступні історії заручників. Деякі з них є анонімними з викладених вище причин, які коротко можна сформулювати в одному слові, яке є ключовою в реальності звільнених міст: «Страх».

ВИКРАДЕННЯ СЕРГІЯ САМАРСЬКОГО, був захоплений у травні, перебував у полоні 5 днів

Сергій Самарський, депутат міської ради Сєверодонецька, колишній член партії «Батьківщина», а нині безпартійний, засновник сайту «Северодонецкие страсти», вважає, що головним мотивом його викрадення була участь у виборчому процесі.

«Станом на 23 травня в Сєверодонецьку було укомплектовано 90% виборчих дільниць, ми готові були проводити вибори. Саме тому мене забрали в полон,» - вважає він.

Хоча переслідування Сергія, за його словами, почалося раніше, після того як він та його однодумці почали в квітні створювати самооборону.

Саме викрадення Сергій описує так:

«У ніч із 22 на 23 травня до мене в офіс приїхало близько 6 автоматчиків. Вони пов'язали мене, побили техніку, забрали системні блоки. Спершу мене повезли в штаб диверсійно-розвідувального центру – ДІАП. Там я бачив як приїздили-виїздили люди з автоматами, їх розподіляли - куди кому їхати і в кого стріляти, куди снайпера посадити, де має бути гранатомет. Потім мене забрали в Луганськ, де я провів два дні в оперативно-розвідувальному відділі, люди з якого періодично виїздили та розстрілювали наші блокпости.»

За Сергія вимагали викуп у розмірі 30 тисяч доларів. Серед бойовиків були переважно місцеві, з Луганської області: *«Там було відсотків 5 за ідею, решта - за гроші і помародерити.»*

Після перебування в Сєверодонецьку Сергія перевезли до луганського СБУ, де він, за його власними словами, сидів у контррозвідці. Там йому погрожували розстрілом, але годували та не били.

«Мені пояснили, що про мене добрі відгуки з обох боків, тому і не застосовують силу. Але потім раптово мене посадили в тир у підвалі. Ось там вже почалося жахіття. В туалет не водили. Всюди стояли пляшки та відра з екскрементами. Бойовики там на цих пляшках випробовували зброю, і все це розліталось в різні боки. Спали ми на підлозі. Кілька разів на мені випробовували російську рулетку.»

У луганському СБУ Сергію доводилося спілкуватися з представником КУН (*«У нього вся спина була чорна від побоїв, йому повідбивали нирки»*). Разом із ними було також двоє журналістів, яких взяли в день виборів.

«З метою залякування при нас били своїх же, при чому дуже жорстоко: всім кагалом, чоловік 30, напускалися на дисциплінарних в'язнів із прутами, антенами, прикладами автоматів. Це був "показовий виступ", потім іще слідчий підійшов і каже: бачиш, ми ж не тільки ваших б'ємо, а й своїх...»

Вже тоді Сергія кілька разів вдарили в живіт та плече прикладом, порвали вуха. Побоїв Сергій не знімав. Мотивує це так: *«бо порівняно з іншими - мене майже не били»*. Сергій вважає, що йому пощастило: *«Мене, по суті, врятувало те, що вони не здогадалися ввімкнути техніку, яку вони в мене позабирали. Там була купа фото з Майдану.»*

Як розповідає Сергій, коли його звільняли з полону в Луганську, людина, що представилася «командувачем контррозвідки» заявила, що Сергія «замовив» Кунченко, і заплатив за це кошти. Ідеться про колишнього народного депутата-регіонала, дуже впливову в регіоні особу.

Відпустили Сергія 27 травня 2014 р.. Він одразу забрав сім'ю та тимчасово виїхав із окупованої території.

ВИКРАДЕННЯ АКТИВІСТА, був захоплений у липні, перебував у полоні 2 дні

На початку липня активіста, представника однієї із українських партій затримали на блок-посту в присутності його дружини та дітей, коли він намагався вивезти сім'ю в Старобільськ. Чоловік звернув увагу, що коли під'їжджав до блок-посту, бойовики звірили номер його авто із якимись списками, а тоді скомандували поставити машину збоку та спрямували на водія ручний кулемет. Постраждалий встиг перед затриманням зателефонувати до своєї обласної організації, а також ще однієї з партій та повідомити про

своє затримання. Потім його телефон відібрали. Машина та документи на неї так само лишилися в бойовиків. Родину бойовики відвезли до батьків дружини.

Невдовзі до блок-посту підїхала група захоплення на «Ланосі». Один із них, як каже наш співрозмовник, був схожий на механіка, який ремонтував його авто.

«Відразу повезли розстрілювати. Показали мені яму, але я не повірив. Поставили на коліна, приставили ствол, пересмикнули затвор і ткнули стволом в голову. Били прикладом по ребрах.»

Пізніше виявилось, що чоловікові зламали два ребра.

Заручника повезли в УБОЗ, де перебували «казакі Дрьомова». Там він провів два дні, його вже не били. Тим часом почався розголос щодо його викрадення. Саме тому, як вважає потерпілий, його відпустили наступного дня під вечір. Його посадили на автобус і попередили, щоб не являвся на очі бойовикам.

Згодом чоловік подав до правоохоронних органів три заяви: про незаконне затримання та позбавлення волі, про нанесення тяжких тілесних ушкоджень та про викрадення автомобіля.

ВИКРАДЕННЯ СЕВЕРОДОНЕЦЬКОГО БІЗНЕСМЕНА, був захоплений в полон у липні, звільнений за 23 дні

Наш співрозмовник – чоловік середнього віку, успішний северодонецький бізнесмен, проукраїнськи налаштований. До нього в офіс увірвалися 21 липня по обіді кілька осіб, яких він раніше ніколи не бачив і які виглядали як люди з кримінальним минулим. Вони привезли з собою до офісу найманих працівників бізнесмена, які були, по суті, в ролі заручників. Один із бойовиків мав прізвисько «Бармалей» (див. орієнтування на цього вище). Інший був у шортах, з голим торсом, на його тілі ззаду було видно шрам у районі ключиці.

Вони перевернули догори дригом офіс. І в решті решт знайшли в кабінеті чоловіка подяку від экс-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко за успішне підприємництво, а також український прапорець. *«Цього їм було достатньо.»* - каже чоловік.

Бойовики зробили один дзвінок, і протягом 5 хвилин підїхало підкріплення. Один із них – на прізвисько «Барс», був, як виявилось пізніше, начальник контррозвідки. Виводив чоловіка з офісу бл. 17.00 дагестанець Гюрза (він же Змія, він же Полковник). Його посадили в машину між двома бойовиками, привезли до ІТТ. Бізнесмена не били. Він припускає, що це може бути пов'язано з існуванням замовлення на його викрадення. Машину підприємця разом із документами забрали, і так і не повернули.

В ІТТ чоловіка допитував «Барс» - щодо його діяльності, соціальної та політичної активності, щодо бізнесу та власності, щодо ставлення до партії «Свобода» (чоловік справді мав причетність до партії «Свобода», але не до загальновідомої нині, а до тієї, яку бл.10 років тому засновував экс-прем'єр Євген Марчук). Протягом першого вечора перебування в полоні чоловіка допитували кілька разів. Третій раз, як він припускає, допит проводив професійний слідчий. Того вечора чоловікові навіть дали можливість побачитися з дружиною на 5 хвилин. Обіцяли вранці відпустити.

Уже складалося навіть благополучно для нього, але о 4 ранку наступного дня, перебуваючи в камері, він почув грукіт, команду голосу «Барса» - "Підйом! Повна евакуація!". Це був, як пізніше підтвердилось, початок операції зі звільнення міста, бойовики змішені були тікати. Чоловік почув як один за одним відкриваються засуви в сусідніх камерах, за кожним таким лязкотом – два постріли з АК. Так сталося з чотирма камерами, які перебували його камері. Всього прозвучало близько 8 пострілів. Чоловік припускає, що це були розстріли інших заручників. Тіл не бачив, тому напевне не стверджує. Але до цього в тих камерах якісь люди точно перебували, їх били та водили на допити. Чому не розстріляли нашого співрозмовника він сам не береться стверджувати. Його камеру просто відкрили і сказали: "Вперед на вихід!". Коли на виході його побачив «Барс», то скомандував: "Цього в машину і наручники!". Він опинився в одному авто зі ще одним полоненим - айдарівцем Антоном. Там перебували також, як висловлюється наш співрозмовник, «малолітки» по 15-17 років, їх відпустили додому.

У машині перед виїздом чоловік почув як «Барс» наказує конвоїрові в разі чого вчинити розстріл. Авто безперешкодно виїхало до Стаханова.

«Нас на півгодини завезли в готель. Потім знову команда переїжджати. Потім команда, щоб відвезти нас до Дрьомова. Нас вантажать, привозять в будівлю УБОЗу, заводять до Дрьомова. Відразу фраза від нього: «Нічого особистого, через день-два будете вдома, може, поміняю вас на своїх козаків".»

12 днів чоловік провів в УБОЗі в кімнаті на першому поверсі. Весь час в наручниках, туалет за розкладом, з водою була проблема. Через вікно було видно двір, у якому знаходився гараж, де також утримували заручників. Звідти було чути крики, а також звуки, що зазвичай супроводжують побиття людей. Там утримували в тому числі жінок, людей, яких звинувачували у наркоманії та проституції. Через 12 днів підприємця знову повели до Дрьомова, він скомандував дати чоловікові вмитися, поїсти, посадити його в авто.

Таким чином, 2 або 3 серпня бізнесмена перевезли в Перевальськ, до ставки Козіцина в палаці культури. На другому поверсі він побачив близько семи осіб зі зв'язаними руками, на головах у них були пакети. Загалом там було близько 15 осіб.

«Це місце було чимось на зразок транзитного відстійника. Тут розподіляли, куди кого везти. Мене завели в гараж, де перебувало 14 осіб військовополонених. Через кілька днів привели ще трьох цивільних.»

На прикладі справи цього чоловіка також очевидно, що цивільні заручники, по суті, є заручниками подвійними. Їх не тільки беруть в полон і жорстоко катують бойовики, вони ще й перебувають на маргінальних позиціях у списках на обмін з українського боку або взагалі до них не входять.

«Мене в списках не було ніяких, - констатує наш співрозмовник. - Мене вивозять, знову опитують і кажуть, що, мовляв, ніби і відпустити тебе треба було б уже, але начебто й не можна. І знову відправляли в гараж.»

Завдяки військовим підприємцеві вдалося зв'язатися зі своєю дружиною та передати їй інформацію, що переговори треба вести через одного з отців московського патріархату. Невдовзі його знову повели до Козіцина.

«Дивлюся - людина в рясі. Козіцин йому: «Ну що ваи? Забирайте, він тут у нас випадково знайшовся.»

Всього в Перевальську підприємець провів близько 12 днів. У ніч із 13 на 14 серпня він потрапив додому. Заяву в міліцію подавав. Мобільний телефон та комп'ютерний сервер, а також деякі інші особисті речі, які перебували в ІТТ весь цей час, йому повернули.

ВИКРАДЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ОСОБИ, захоплений у липні, утримувався протягом 7 днів

Наш співрозмовник займається ремонтом техніки. Не був членом жодної з організацій, ніколи не брав участь у мітингах чи протестах, контактів ні з бойовиками, ні з українською армією не підтримував. Утім, «Казацкая национальная гвардія» вирішила, що він коректувальник вогню (чоловікові в силу своїх робочих питань доводилося часто проїжджати повз блокпости), захопила його в заручники і утримувала з 5 до 12 червня 2014р. в будівлі СБУ Луганської області та ІТТ.

«Вони називали себе контррозвідкою. Казали, що виявляють шпигунів, коректувальників вогню та навідників. У них з'явилися на мене дані. Брало мене 8 осіб із кулеметом Калашникова на 250 патронів, автоматом, пістолетами. Одягнені в камуфляж, із нашивками «Казачьего войска Донского». Приїхали на двох машинах, перекрили дорогу (в'їзд до двору – прим.ред.) Подзвонили у двері. Їм відкрила мати. Це були незнайомі мені люди. Одного з них я опізнав потім за каталогом МВС,» - розповідає постраждалий.

Чоловік із кулеметом був місцевим автомеханіком, постраждалий його впізнав. Озброєні люди провели обшук в квартирі. Забрали гроші, які лежали на столі (п'ять або шість тисяч гривень), вилучили комп'ютер, телефон, банківські картки, записні книжки. На чоловіка надягли наручники, на голову мішок, завантажили в жовтий мікроавтобус Volkswagen та

відвезли до будівлі СБУ. Затримання знімали на камеру. Мікроавтобус належав родині заручників із Рубіжного, з якою Віталій разом перебував у будівлі СБУ.

«Батько розповідав, що коли при обшуку в квартирі вони знайшли український прапорець, то порізали його ножами та погрожували те саме зробити з моїми батьками, за те, що цим прапором вбивають їх дітей. На аргумент батьків, що це прапор країни в якій живуть, відповідали що вони живуть у Новоросії, а не в Україні.»

Батьки захопленого в заручники викликали міліцію та написали заяву про зникнення сина. Згодом батька Віталія також викрали.

«У машині вони говорили: «Ось це круто, взяли навідника! Та ще й такого! Викрили...». Мене здивувало, чому я такий важливий, що мене затримувало стільки людей, чому вони так радіють і знімають мене, «важливого в'язня», на відео. Було багато погроз: «Давай я візьму штик-ніж, виколу йому око, йому ж два не потрібно; давай я йому пах відріжу...» і т.д.»

Після приїзду до СБУ чоловіка привели до «Атамана Паші» (він же «Батя»). Він вимагав розповісти про «маяки», про те як «коректував вогонь», де зв'язкові.

«Це був точно не Дрьомов, - впевнений заручник, - Чоловік років 55-58, акуратно підстрижена борідка, набрякле обличчя, папаха. Але дізнанням займається не отаман, а буцкоманда. Вони за день стільки людей били... Утомлювалися, пили чай, ходили на обід. Одні й ті ж. Били колишні менти.»

Оскільки чоловікові нічого було розповісти про «коректування вогню», «Батя» скомандував відправити його до «спецкабінету». Після цього його завели в іншу кімнату, поставили на коліна, одягли каску.

«Піднесли паяльник до обличчя і погрожували його застосувати якщо не почну говорити. До хрускоту затиснули палець. Далі почали бити: руками, міліцейськими кийками, дерев'яними та алюмінієвими бітами, ключками для гольфу. Били професійно, по вразливих місцях - кістках, м'язах, нирках, печінці. Били по руках палицею, кийками по ногах. Стріляти з травмату з відстані 2 метрів. Інсценували розстріл. Змушували копати собі могилу. Лили воду і погрожувати, що насиплють луг.»

Потім Віталія відвели в підвальну камеру площею орієнтовно 8 на 5 метрів. На той момент у камері перебувало 4 особи. Чоловік їх перелічує: *«Підполковник МВС, його «здали» його колеги, оскільки він дані про сепаратистів і блок-пости збирав. За нього пропонували обмін. Його били дуже сильно, і по голові теж, і засунули у вухо паяльник. Він зараз живий. Другий: Андрій-дебошир із Рубіжного. Його схопили на ринку, де він напідпитку погрожував продавчині. Продавчиня викликала сепаратистів і його схопили. Сильно побили, на ньому вони швидко виміщали свою агресію. Йому прострелили ногу трохи вище кісточки та не надавали медичну допомогу. Третій - водій рейсового автобуса. Його звинуватили в тому, що він «правосек», хоча взяли його п'яним, невдовзі відпустили. І четвертий - чоловік із Рубіжного, дилер наркотиків. Взяли його, щоб «віджати» його ринок. У нього була надрізана верхня частина лівого вуха, згодом – її йому пришив місцевий фельдшер.»*

За час перебування Віталія в полоні траплялося, що він був у камері один, а бувало і до 15 осіб. Співкамерники розповідали йому, що зазвичай в'язнів б'ють у перший день, потім відправляють на примусову працю. Відпускали вже більш-менш зміцнілих – щоб не було претензій. Якщо людині ставало зовсім погано - зверталися до охоронця, який кликав медичну допомогу. Також у камері були колишні наркозалежні, значна частина – жителі Рубіжного та Северодонецька.

«Переважно були п'яниці, бешкетники, наркомани, дилери або випадкові люди – «не так подивився», «не те сказав» - розповідає чоловік. - Під кінець другого дня в камеру привели фельдшера ЗСУ з Харкова. Вони з водієм і двома офіцерами заблукали і напоролися на блок-пост сепаратистів. На ніч його забирали для побиття, чути були крики, потім його повернули в нашу загальну камеру... Пізніше до камери зайшла жінка з «Бармалеем» (один із бойовиків, - прим.Ред.). Син жінки був бойовиком, який загинув під Лисичанському. Вона поховала сина і прийшла «за відплатою». Бармалей сказав вийти трьом особам, включно з

фельдшером. Жінка почала кричати на них. Були чутні звуки побоїв і крики. Повернулися двоє. Фельдшера ми більше не бачили.»

На четвертий день його перебування в полоні до будівлі СБУ привезли колишнього прокурора з Рубіжного (див. розділ «Рубіжне»), потім - Є.Чудика (див.розділ «Рубіжне»).

На п'ятий день його перевезли до СІЗО на вул.Партизанській. *«У моїй камері був Юра (відсидів термін, живе в Северодонецьку). Третім був «новенький» з Борівського, він був відповідальний за збір коштів і їжі для бойовиків у населення, але всі гроші пропив. За ним погналися, стріляли, промазали, наздогнали, побили, кинули в камеру до нас.»*

У цьому СІЗО чоловіка знову нещадно били під час допиту в присутності щойно прибулих із Луганська слідчих. Зламали вже другу резинову дубинку (першу – ще в будівлі СБУ). Перестали бити тоді, коли в нього почала смикатися нога. Але ненадовго. Згодом побої відновилися. *«Почали бити по руках, сказали зняти штани, погрожували сокирою відрубати пеніс. Почали бити в голову вперше цього разу. Потім «Циган» почав душити мене ключкою для гольфу до хрипоті. Знову відвели в камеру вже під ранок.»*

На 6-й день привезли батька постраждалого, його тримали в так званому «стакані» (камера 1,5 на 2 метри). Щоправда, наступного дня його відпустили.

Показовий сюжет стосується діяльності бойовиків щодо «боротьби з наркоманією». *«Я почув, як «Циган» і Коля (учасники НЗФ, - прим.ред.) когось привели в передбанник, який перед камерою, в якій я сидів. У ході побиття цієї людини і допиту, я зрозумів, що це був наркодилер з Северодонецька, який комусь привіз дозу наркотику. Йому вкололи дозу наркотику, який був при ньому під час затримання. Цю людину в підсумку забили насмерть. Вже вранці Бармалей кричав на них, що вони рано його вбили, оскільки не змогли потрібну інформацію витягти.»*

Звільнили цього заручника на 8-й день. Завели у приміщення, де перебували двоє чоловіків, яких він раніше не бачив, один – із воєнною виправкою. Вони повернули потерпілому відібрані в нього при захопленні речі (окрім грошей). А далі під диктовку примусили написати і прочитати на камеру такий текст: *«В ході своєї роботи я маю багато контактів з клієнтами і фірмами по всій Україні, чим викликав підозру. Не служив в армії, коректування не скоював, претензій не маю.»*

Чоловікові вдалося поговорити з тим, кого він описував як особу з воєнною виправкою. *«У ході бесіди з'ясувалося, що він колишній афганець, також служив в Африці. Він відкрито мені сказав, що він з Росії, ГРУ-шник на пенсії. «Нас кинули на допомогу, тому що ЦІ - не справляються». Я запитав його про свою справу, про несправедливе затримання і катування. Він відповів, що людям дали в руки автомати, і бойовики відчули безкарність і вседозволеність. «Ми не вирішуємо, нас прислали в допомогу» - сказав мені він.»*

Звільнили чоловіка 12 липня. Звільнення Северодонецька він зустрів у лікарні з численними травмами.

Його справа в міліції, за його власними словами, - заглохла. *«Мені пропонували в міському відділі міліції в'язнати фігурантів по підвалу ГАП, але жодного разу по СБУ. Більшість бойовиків із СБУ зараз в Стаханові, Перевальську, Алчевську, працюють на Дрьомова і Козиціна.»*

ВИКРАДЕННЯ ОЛЕКСАНДРА ТА ВІКТОРІЇ КОНОНОВИХ, були захоплені в серпні, провели в полоні більше 3-х місяців

Олександр Кононов з 2005 року є інвалідом 1 групи (травматична ампутація правої руки та лівої ноги). Суспільно-політичною ситуацією в країні Олександр та його дружина Вікторія донедавна майже не цікавилися (хоча Олександр відзначає свою зацівленість юридичними питаннями та є учасником інтернет-спільноти «Юридичний лікнеп для водіїв»). Активніше за ситуацією почали стежити в лютому 2014 року після масового розстрілу людей на Майдані в Києві. 15 травня подружжя, що живе в смт. Вороново неподалік Северодонецька, підключило вдома інтернет, що дозволило уважно відстежувати події. Діяльність волонтерів надихнула Олександра та Вікторію, у червні вони вирішили підключитися до допомоги армії, почали працювати в підпіллі. Тоді в Северодонецьку розгорталася активні

насильницькі дії: знайшли трупи 3-х чоловіків зі слідами вогнепальних поранень в болоті між селищем Сиротине та Лисичанським заводом з виробництва харчової соди (ТОВ «Лиссода»), відбувся розгром офісу місцевого депутата Сергія Самарського, схопили адміністратора міського порталу Андрія Нідченка.

«Ми розуміли в сім'ї, що до нас теж могли прийти в будь-який момент і забрати. Я не приховував своїх проукраїнських позицій. Ми знайшли більше своїх однодумців, стали допомагати військовим,» - розповідає Олександр.

22 липня в другій половині дня Олександр та Вікторія виїхали зі Щастя в напрямку с.Весела Тарасівка. Дорогою заблукали та виїхали на блокпост, де перебували люди без упізнавальних знаків. В авто Олександра та Вікторії вони побачили український прапор, відразу почали вимагати, щоб вони вийшли з машини, поставили їх до бетонного паркану, обшукали, забрали телефони та документи. Їх тримали тепер під дулами автоматів.

«Потім приїхав чоловік - великий, високого зросту, світлий, круглолиций з пістолетом в кобурі. Підійшов до нас, представився Сергієм, фахівцем по роботі з військовополоненими. Я йому відповів що ми не військові, що ми мирні громадяни. Запитав куди ми їдемо, до кого конкретно, навіщо. Заявив також, що на нас не поширюються всі конвенції про військовополонених. І з нами можна робити все, що завгодно.»

Потім викликали інших осіб, які вже почали били подружжя, імітувати розстріл, стріляти біля вух (у наслідок чого Олександр погано чує на одне вухо), від одного з вистрілів Олександр отримав легке поранення. Вікторії одягали поліетиленовий пакет на голову та душили до втрати свідомості.

«Вони це робили на моїх очах, таким чином хотіли змусити мене розповісти необхідні відомості, яких у мене не було. Вони вважали нас коректувальниками вогню, наводчиками і розвідниками. У певний момент нам сказали попрощатися з дружиною. Підвели її до мене, сказали, що її везуть розстрілювати, і "більше ти її не побачиш". Ми попрощалися і її відвезли.»

Олександр згадує про те, хто був найбільш озлобленим серед бойовиків.

«Було два персонажа, які палали ненавистю - це чоловік із позивним «ТТ», він керував групою по роботі з полоненими, і його найближчий помічник - імені не знаю, позивний «Чех».

Після перших сцен насилля фізичних знущань щодо Олександра в подальшому не було. Але був психологічний тиск: *«Погрози розстріляти, повісити на блок-посту на Металісті "щоб нацики бачили", що буде з кожним волонтером.»* Найефективнішим засобом тиску на Олександра виявилось насильство щодо його дружини, і бойовики це використовували. *«Чув як до дружини застосовують електрошокер, як вона кричить. Після цього дав підписку про співпрацю з ними, за умови збереження життя і здоров'я мені і моїй дружині.»*

Потім Олександра відвезли до ізолятор тимчасового утримання Ленінського райвідділу міліції м.Луганська, посадили в камеру. За три дні він дізнався, що його дружина сидить у сусідній камері. Перший місяць Олександра утримували там, ще один місяць він провів у напівпідвальному приміщенні в об'єкті адміністрації.

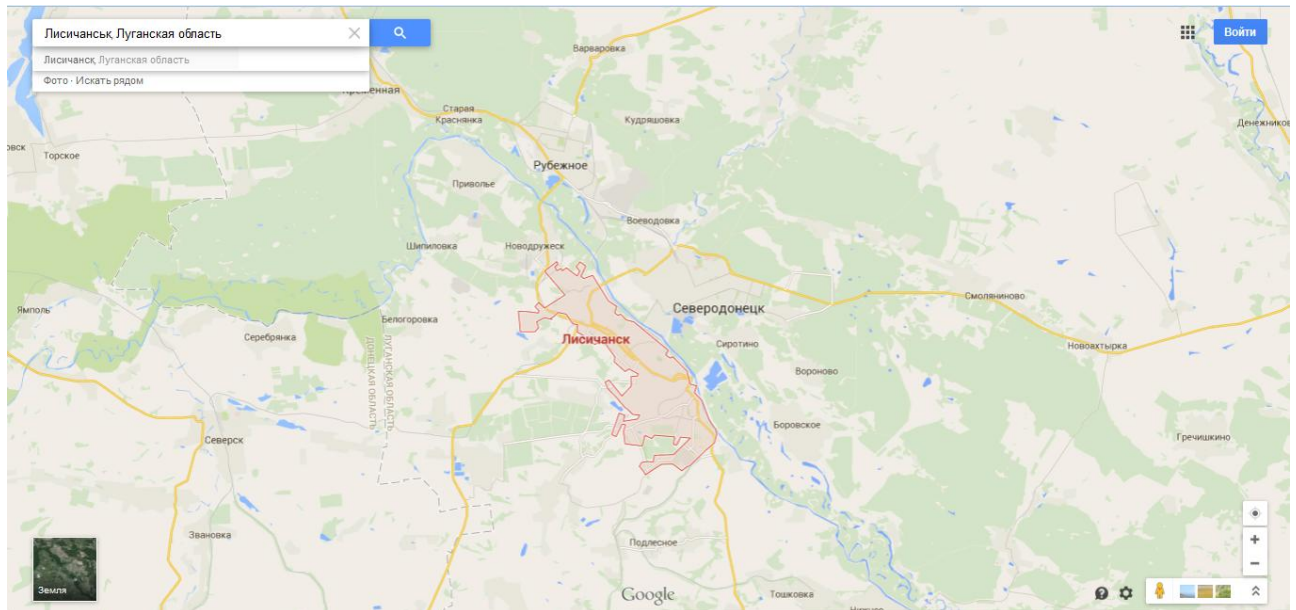
«Мене тримали в бойлерній, на підлозі були простелені щити дерев'яні, картон, дерев'яні двері - на них спали. Освітлення перший тиждень не було, потім зробили. Приміщення абсолютно не вентильовалося, а температура була до 30 градусів. Умови були досить жорсткі, приміщення було невелике, але містилося там велика кількість людей, від 40 до 60 в різні періоди.»

Далі подружжя перевели до Жовтневої райдержміністрації, через те, що туди переїхала комендатура. Олександра посадили до приміщення 4 на 4 м. Всього в приміщенні в різні періоди було від 15-20 до 39 осіб. У цьому місці подружжя перебувало більше місяця.

Процес звільнення подружжя розпочався, коли Вікторії вдалося поспілкуватися з луганськими афганцями, які приїздили в райдержадміністрацію задля обміну військовополонених.

28 жовтня вранці до нас прийшли і сказали "На вихід!".

Лисичанськ

ХРОНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПОДІЙ У МІСТІ В ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД

11 квітня депутати Лисичанської міської ради ухвалили звернення, в якому виступили проти розколу України, за роззброєння незаконних формувань і за російську мову - як другу державну, позаблоковий статус країни, амністування всіх учасників протесту в південно-східних регіонах України та ін. Серед переліку є пункт, який закликає "засудити захоплення будівель органів державної влади та місцевого самоврядування радикально налаштованими громадянами країни".

16 квітня, за даними групи "Інформаційний Опір", у Северодонецьку та Лисичанськ «правоохоронці та шахтарі в тісній взаємодії дуже швидко згорнули всі прояви сепаратизму серед місцевих любителів Путіна. Організовано спільне патрулювання міст. Контролюються в'їзди на випадок візиту "гастролерів".»

Утім, Лисичанськ був одним із міст, де **11 травня** відбувся т.з. «референдум».

В загальноукраїнському інформаційному просторі вже дестабілізованої країни це місто з'явилося в травні напередодні виборів Президента України, які тут так і не відбулися (місцеві вибори – також). Інформаційні агентства повідомили про захоплення приміщення ОВК округу № 110, яке стало вже шостим захопленням ОВК в цій області. <http://www.unian.ua/politics/920374-na-donechchini-zalishayutsya-zablokovanimi-7-okrujkomiv.html> Блокують тут не лише виборчий процес, а й залізничне сполучення.

22 травня в Лисичанську представники терористичної організації «Луганська народна республіка» повністю заблокували міст і зупинили рух транспорту в районі «Водної станції». Донецька залізниця у зв'язку з блокуванням залізничного мосту бойовиками на перегоні Насветевич — Рубіжне закрила рух на ділянці Сватове — Лисичанськ і скасувала 5 потягів в далекому і приміському сполученнях, а також змінила маршрут курсування низки потягів. <http://economics.unian.ua/transport/920985-na-luganschini-teroristi-pidirvali-zaliznitsyu.html>

Цього ж дня відбувається захоплення представниками НЗФ низки шахт підприємства «Лисичанськвугілля». 23 травня Міністерство енергетики і вугільної промисловості повідомляє про те, що шахти ім. Р. Капустіна, ім. Д. Мельникова, "Привольнянська" і "Новодружівська", що входять у державне вуглевидобувне підприємство

«Лисичанськвугілля», припинили свою роботу через дії терористів. «22 травня 2014 року озброєною групою невідомих осіб було здійснено захоплення діючих відокремлених підрозділів ВАТ «Лисичанськвугілля», - йшлося в повідомленні Міністерства енергетики і вугільної промисловості. - Терористи, погрожуючи зброєю, вимагають здійснити видачу вибухових матеріалів. Їх дії містять всі ознаки тяжкого кримінального злочину». Міністерство звернулося до Служби безпеки України. <http://economics.unian.ua/energetics/920716-minenergo-teroristi-zahopili-chotiri-shahtilisichanskvugillya.html>

22 травня між Лисичанськом та Рубіжним відбувся перший серйозний бій між НЗФ та бійцями Нацгвардії, а саме 30 бригади Новогра-Волинська. На Томашівському мості (по дорозі між Рубіжним і Лисичанськом) була організована засідка бойовиків (за деякою інформацією, до її організації була причетна голова осередку КПУ в Рубіжному Неля Задирака). У результаті загинули українські військові та бойовики.

11 червня, згідно з повідомленням видання informer.lg.ua, озброєні люди захопили будівлю ремонтно-налагоджувального управління, що знаходиться в центрі міста, у безпосередній близькості від житлових будинків. На даху розмістилися снайпери, вхід було зміцнено барикадами. Раніше того ж дня озброєні люди захопили приміщення прокуратури в Лисичанську і "виселили" з приміщення усіх працівників, дозволивши забрати особисті речі. У місто прибули близько двохсот озброєних людей, імовірно з Краснодарського краю і Казахстану.

12 червня, за повідомленням видання InfoResist, "стався конфлікт, в результаті місцеві бандити вигнали заїжджу братву з Луганська. Переможці довго не радилися і в той же день прийняли рішення проголосити Лисичанську народну республіку" та оголосили війну центральній українській владі.

12 липня Лисичанськ опинився серед п'яти точок, по яким були нанесені авіаудари. Прес-служба Міністерства оборони України повідомляє, що «перший авіаудар авіації було нанесено по опорному пункту терористів в районі населеного пункту Лисичанськ. Внаслідок нього було уражено скупчення бойовиків, а також озброєння і техніку.» <http://army.unian.ua/939048-sili-ato-tochkovimi-aviaudarami-znischili-desyatki-teroristiv-i-kilka-gradiv-minoboroni.html>

14 липня в регіоні тривають активні бойові дії. Згідно з повідомленням Штабу АТО, від бойовиків звільнено населені пункти Металіст, Олександрівськ, Біле, Розкішне та розблоковано аеродром "Луганськ". У низці міст, зокрема, в Лисичанську «бойовики готують захоплені державні адміністративні будівлі для використання в якості опорних пунктів, у містах заблоковані центральні державні телевізійні та радіоканали, натомість транслюються російські телеканали, які не дають об'єктивної оцінки діям військовослужбовців АТО при звільненні міст Донецької області від терористів. Бойовики продовжують залякувати місцеве населення, зафіксовані випадки мародерства та захоплення власного і комерційного автотранспорту, що створює напруженість серед місцевих жителів.» <http://army.unian.ua/939316-sili-ato-zvilnili-vid-boyovikiv-dekilka-naselenih-punktiv-luganskoji-oblasti.html>

16 липня представники НЗФ зупинили роботу відділення Держказначейства і обчистили банкомати у Лисичанську, повідомило РНБО.

19 липня прес-центр АТО повідомляє про «наступальні дії в районі населеного пункт Лисичанськ та Северодонецьк».

<http://www.unian.ua/politics/941513-terroristi-vnochi-obstrilyali-z-minometiv-ta-gradiv-ryad-pozitsiy-ato.html>

17 липня приватний підприємець із Лисичанська просить нанести авіаудар по його підприємству, де розташувалися бійці "ЛНР". Про це написав в Facebook киянин Ігор Чаленко - зять бізнесмена. "Звертаюся до керівництва АТО. У Лисичанську Луганської області приватне майно мого тестя (велике СТО на 700 м2) захопили терористи. Будівля використовується для ремонту бронетехніки сепаратистів, у зв'язку з цим має стратегічне значення. Просимо (точніше, тесть ДУЖЕ ПРОСИТЬ) нанести точковий авіаудар за адресою вул. Гризодубової, 15. Район цегляний", - пише Чаленко.

20 липня радник Президента Юрій Луценко заявив у телеєфірі, що українські військові перейшли в наступ: «За останні дні ми розікли вороже терористичне угруповання на три частини. Відрізани Лисичанськ і Северодонецьк, а також Луганська область відрізана від Донецької». За його словами, військові стверджують, що оточили терористів і готові завершувати операцію.

<http://www.unian.ua/politics/941832-armiya-otochila-teroristiv-i-rozdilila-jih-na-tri-grupi-radnik-prezidenta.html>

Вранці 21 липня ресурс «Інформаційний спротив» повідомляє часткове блокування Лисичанська силами АТО. Повідомляється, що «вночі терористи в цьому районі пішли на прорив. Знищено велику кількість техніки і живої сили бойовиків. Близько 30 терористів взяті в полон». <http://www.unian.ua/politics/941854-sili-ato-vidrizali-osnovni-ugrupovannya-teroristiv-vid-zabezpechennya-timchuk.html>

Міністр оборони України Валерій Гелетей на своїй сторінці в Facebook повідомляє, що 20 липня ввечері тривали активні бойові зіткнення в районах міст Лисичанськ, Рубіжне, Северодонецьк, в ході яких бойовики зазнали великих втрат. "Зокрема, в паніці терористи спробували прорватися з оточеного Лисичанська колонною техніки, але потрапили у вогняний мішок підрозділів Збройних сил України. Як результат, зараз три одиниці техніки терористів горять на місці бою. Решта найманців розбіглися й повернулися в заблоковане місто. Протягом останньої доби українські військові захопили в полон 35 російських найманців, серед яких більша частина - кадирівці". <http://www.unian.ua/politics/941859-sili-ato-vzjali-v-polon-35-boyovikiv-geletey.html> Пізніше прес-служба Президента України повідомила, що «серед полонених є представники чеченської національності. Всі бойовики мають російське громадянство»

<http://www.unian.ua/politics/941863-ponad-20-uzyatih-u-polon-pid-lisichanskom-boyovikiv-mayut-rosiyske-gromadyanstvo.html>

Вдень 21 липня прес-служба АТО повідомляє про те, що підрозділи Нацгвардії звільнили Рубіжне та впритул наблизилися до Лисичанська.

Після обіду 22 липня у Лисичанську розпочалась операція зі знешкодження НЗФ та зачистка.

<http://army.unian.ua/942694-sili-ato-prodovjuyut-zvilnyati-mista-i-naseleni-punkti-vid-teroristichnih-ugrupovan.html>

22 липня був підірваний один із трьох мостів через Сіверський Донець, який знаходиться біля залізничного вокзалу. Джерела видання «Інформатор» у Міноборони повідомило, що «Лисичанськ практично порожній. Працюють диверсійні групи чеченців. Бойовики Мозгового залишили місто і перебралися в Алчевськ, де зміцнилися на території металургійного комбінату. Самого Мозгового поки що в місті не бачили.»

23 липня командир батальйону «Донбас» Семен Семенченко повідомив про те, що за Лисичанськ ведуться запеклі бої.

У ніч на 24 липня секретар РНБО Андрій Парубій повідомив у своєму Twitter, що «на околицях Лисичанська вже висять синьо-жовті прапори». Подобиці спецоперації звільнення міста від терористів секретар РНБО поки що не повідомляє, але зазначає, що більшість терористів - це російські диверсанти, що пройшли Чечню та інші гарячі точки.

Удень 24 липня командир батальйону «Донбас» Семен Семенченко повідомив про те, що «триває штурм Лисичанська. Жителям краще залишатися в сховищах. Терористи обстрілюють місто з мінометів і АГС». Окрім того, Семен Семенченко повідомляє про організацію «зеленого коридору»: «Хто точно вирішив виходити - організацією гуманітарного коридору ДЛЯ ЖІНОК І ДІТЕЙ займається один із місцевих журналістів. Пишіть в приват, скоординує з групою і місцем. Прохання не пересуватися вулицями до закінчення бойових дій.»

Ввечері 24 липня під час брифінгу речник Інформаційного центру РНБО Андрій Лисенко повідомляє про те, що "українські війська зайшли в місто Лисичанськ і зайняли його північні райони". За його словами, терористи, які в ньому залишаються, опинилися заблокованими, їм відрізано шляхи до відступу. Також повідомляється про те, що «в звільнених районах йде перевірка колишніх місць перебування бойовиків, розмінування територій. Тривають оперативні заходи щодо виявлення диверсійних угруповань терористів.»

Пізно ввечері 24 липня комбат «Донбасу» С.Семенченко повідомляє на своїй сторінці в Facebook, що "Лисичанськ взято. Терористи (лисичанський гарнізон великого війська донського) втекли.» Звільняли місто, за інформацією С.Семенченка, бійці батальйону "Донбас" та 24 бригада ЗСУ. Він пише на своїй сторінці про діяльність правоохоронних органів: «Найбільший сюрприз чекав у місцевому відділенні міліції. У місті, захопленому терористами, нормально сиділа купа "працівників міліції " в яких навіть була зброя. На питання "чому не билися?" відповіддю було "а що ми могли проти них?" На питання "а чому не пішли з міста" у відповідь невиразне мугикання", - пише Семенченко. РНБО заявило **25 липня**, що «МВС проведе службове розслідування щодо правоохоронців, які перебували в Лисичанську під час окупації міста терористами і не вживали жодних дій, аби протистояти сепаратистам».

О 22 годині 20 хвилин 24 липня Українські Збройні сили підняли прапор над міською радою Лисичанська. Про це президенту Петру Порошенку доповів генерал-лейтенант начальник Генерального штабу Віктор Муженко. "Операція з визволення цього міста тривала дві доби і була вкрай важкою. Терористи чинили шалений опір. Частина з них впала в паніку та покинула місто напередодні головного штурму, приєднавшись до інших бандитів. "Завдяки чітко спланованій операції штабом АТО, військовослужбовцями Збройних Сил України було нанесено потужні удари з кількох напрямів по місцях скупчень живої сили противника, блокпостах, опорних пунктах та інших укріплених районах бандформувань, що в підсумку дозволило визволити Лисичанськ від загарбників", - повідомляє прес-служба АТО.

РНБО: «Бої за Лисичанськ тривали, бо Президент України віддав наказ не відкривати вогонь з важкої артилерії та повітря по населених пунктах – наземні сили вимушені звільняти міста вулиця за вулицею виключено легкою стрілецькою зброєю.»

25 липня РНБО повідомляє про те, що в Лисичанську «повним ходом ідуть роботи з пошуку залишків зброї та боєприпасів, обстеження та розмінування житлових приміщень та

об'єктів інфраструктури міста, а також складаються плани відновлення об'єктів життєзабезпечення міста та робиться розрахунок необхідних для цього ресурсів.» Цього ж дня. Згідно з повідомленням прес-служби АТО, українські військові розмінували міст між Северодонецьком і Лисичанськом.

24 липня, згідно з повідомленням прес-служби прокуратури Луганської області, відкрите кримінальне провадження стосовно секретаря Лисичанської міської ради - за посягання на територіальну цілісність України. «Прокуратура Сватівського району Луганської області здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні, відкритому стосовно секретаря Лисичанської міської ради.

Відомості про вказане кримінальне правопорушення внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ч. 2 ст. 110 Кримінального кодексу України (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України)». До того секретар Лисичанської міської ради зверталась до президента РФ Путіна та Федерального канцлера Німеччини Меркель про допомогу у формуванні майбутнього устрою Донбасу.

26 липня Міноборони повідомляє про те, що «під час зачистки міста Лисичанськ бійці високомобільних десантних військ збройних сил (ЗС) знешкодили снайперську групу терористів.» В операції зі звільнення військовослужбовці ЗС захопили арсенал зброї та боєприпасів. Зокрема, вантажівка КамАЗ завантажена ракетами до зенітного ракетного комплексу "Стріла-10", а також велику кількість стрілецької зброї, мінометів та гармат; снайперські гвинтівки нового зразка, виготовлені у Росії. Семен Семенченко зазначає, що коли військовослужбовці залишали Лисичанськ, на вулицях було помічено багато міліціонерів у формі, у багатьох були шеврони "Беркут".

27 липня прес-центр АТО повідомляє про те, що в Лисичанськ почали повертатися люди. «В центрі міста Лисичанськ, який на передодні був звільнений військовослужбовцями Збройних Сил України, відновлено електропостачання, почали працювати продуктові магазини та аптеки. Активно тривають роботи з відновлення подачі мешканцям міста газу та води. Ремонтні роботи ускладнені тим, що бандити знищили ключові об'єкти комунального господарства.»

5 канал повідомляє про те, що в Лисичанську терористи так званої "ЛНР" розграбували всі магазини перед тим, як покинути місто, їжі в місті немає. "Люди, які жили тиждень в підвалах, голодні. Нацгвардія віддає їм свої сухпайки", - йдеться в повідомленні. <https://www.youtube.com/watch?v=pAg0n7T5NHw>

В серпні піротехнічні підрозділи ДСНС України знешкодили 150 кг тротилу на території звільнених від терористів міст Луганської області, в тому числі в Лисичанську.

16 вересня прокуратура Луганської області повідомила про підозру у сприянні сепаратизму секретарю Лисичанської міської ради. Згідно з повідомленням обласної прокуратури, «секретар міської ради скликала позачергову сесію, на якій було проголосовано так званий акт про державну самостійність «Луганської народної республіки». В подальшому вона публічно висловлювалася про необхідність зміни меж території України, невизнання державної влади на території міста Лисичанська». Крім того, 2 липня секретар видала незаконне розпорядження, згідно з яким усі матеріальні цінності, що зберігалися у Лисичанській міській раді, були передані так званий «військовій комендатурі Лисичанська».

17 вересня РНБО повідомила про те, що 13 вересня мер Лисичанська був викрадений і перебуває у полоні НЗФ.

НЕЗАКОННІ ЗБРОЙНІ ФОРМУВАННЯ ТА ЇХ РОЗМІЩЕННЯ

В Лисичанську діяла ціла низка НЗФ, що були розквартировані на території адміністративних будівель та промислових підприємств. Основні сили, судячи зі свідчень наших респондентів, були представлені такими угрупованнями: батальйон «Призрак» на чолі з Мозговим (Лисичанський скляний завод), група кавказців (ЛРНУ), «Православная русская армия» (будівля прокуратури), а також низка місць, які не використовувалися як бази для бойовиків, але використовувалися в якості місць для утримування та допитів заручників.

Саме в Лисичанську була розквартирована доволі відома через події на Донбасі так звана «банда Олексія Мозгового» (який з'явився тут у травні). Штаб-квартира його батальйону «Призрак» знаходилася у приміщенні **Лисичанського скляного заводу** (район «Стекольный»). Як розповіла учасникам мобільної групи працівник правоохоронних органів на умовах анонімності, *«коли з'явився Мозговий - з'явилася зброя. Він видавав її. У них там нібито вчнення були, зброя була номерна. З'явилися також оголошення типу «вступайте в збройні формування, не лежіть на диванах, приходьте до нас захищати місто».*

Під час окупації на доволі великій території заводу розміщалося значна кількість воєнної техніки (КамАЗи, «Урали», БТР-и), зброї та боєприпасів, медикаментів, там була також тренувальна база для бойовиків, у колишній заводській конторі на вході до території заводу розміщувалося керівництво угруповання. Окрім того, склозавод став основним у Лисичанську місцем утримування заручників. Більшість із наших співрозмовників, що побували у полоні, пройшла саме через склозавод. Тут утримували як політичних в'язнів (яких брали в заручники з ідеологічних мотивів), так і «дисциплінарних».

До певного часу, за свідченнями наших співрозмовників, серед тутешніх бойовиків були переважно місцеві люди. Так стверджує зокрема Антоніда Мельникова, яка була схоплена в полон в кінці травня. *«До мене почали підходити місцеві жінки і запитували "А хто ти така? Ти ж не наша, що не стекольнянська... За що тебе взяли? У нас ні за що не беруть ...", "Зараз тебе розстріляють - то так тобі й треба». Ще одна жінка принесла мені випити заспокійливе - настоянку піону.... Інший чоловік розповів мені, що він із Золотарівки (село неподалік Лисичанська) і що він безробітний ... Ніяких шевронів ні в кого з них на той момент не було, тільки камуфляж і георгіївські стрічки.»*

Власне, жоден із наших респондентів не побачив на склозаводі ніяких розпізнавальних знаків.

Утім, автомеханік із Рубіжного Володимир Козюберда, який був захоплений та вивезений до приміщення цього самого склозаводу на місяць пізніше, у кінці червня, допитувався вже російськими військовими. На наше питання, як саме він ідентифікував їх саме як російських військових, Володимир Козюберда відповідає: *«Уже тоді там були на 95% росіяни, і ніхто не соромився, не приховував, вони говорили, от, ми росіяни, прийшли вас захищати, а ви такі-сякі тут сидите, не захищаєте свій Донбас від «бендерів», від «правосеків», вони прийдуть вас всіх повбивають, дітей ваших поз'їдають, жінок згвалтують. Вони паспорти показували, тикали в обличчя і говорили - ми от з Ростовської області, з Белгородської області. Ось, ми, росіяни, приїхали, а ви тут негідники, сидите, горілку жрете. Річ у тім, що багато кого відловлювали серед ночі з пляшкою пива, відразу тягнули на склозавод, таких десятками тягнули цюночі. Так, 95% було росіян. З сучасним озброєнням, з найсучаснішими оптичними гвинтівками. Цюночі робили вилазки і нишком як виходили, так і приходили - старалися, щоб їх навіть ніхто не помічав. У цих військових були шеврони російські. Оскільки вони нас водили то прибирати туалет, то коридори, все це ми бачили,»* - розповідає Володимир. (детальніше див. розділ «Рубіжне»).

Це опосередковано підтверджується також матеріалами у ЗМІ, опублікованими після звільнення Лисичанська. На Лисичанському скляному заводі після звільнення міста були знайдені, окрім іншого, настанови для штурмових і диверсійних груп із грифами Генштабу. У медіа були опубліковані фото знайдених на території заводу покладів зброї та гуманітарних вантажів із РФ

http://www.ukrinform.ua/ukr/news/zalishena_teroristami_baza_v_lisichansku_1960552

Угрупування Мозгового, що було розміщене не лише на Лисичанському скляному заводі, а й, за деякими свідченнями, також у **військкоматі**. Вони називали себе «Армією Юго-Востока».

Одне з угруповань базувалося також у **Гірничому технікумі Лисичанська**. Вони називали себе «народним ополченням».

Угрупування в захопленому **СБУ**, за інформацією джерел у правоохоронних органах, очолювала людина на прізвище Полтинник. За інформацією Наталі Гончарової, чоловіка якої - Дмитра Скомороха, так само викрадали (деталі - нижче) в СБУ базувалися місцеві учасники НЗФ. *«Казали, що там найбільший хаос – місцеві кримінальні злочинці, наркомани,»* - розповідає жінка. Серед них був, наприклад, і сусід Наталі, який відсидів 4 рази. Зараз його місце перебування невідоме. За інформацією наших джерел у міськвідділі, в приміщення СБУ були також розквартировані «козачки».

В приміщенні **прокуратури** було розквартироване «Велике Войско Донское». Саме такі написи були на їхніх авто. Вони мали прапор з ликом Христа. Наші співрозмовники припускають, що це були не місцеві.

У виконкомі Лисичанська постійно чергувало по двоє людей зі зброєю. Кілька разів, як припускає Наталя Гончарова, що весь цей час працювала у виконкомі, вона бачила там *«казахів, людей із азійською зовнішністю»*. Опосередковано ці слова підтверджуються повідомленням ресурсу informato.rg.ua, який каже про те, що 11 червня у місто прибуло *«близько двохсот озброєних людей, імовірно з Краснодарського краю і Казахстану»*.

Чимало свідчень є стосовно присутності в окупованому Лисичанську кавказців. Анатолій Дергач, боєць спецбатальйону МВС "Чернігів", який звільняв місто, сказав в інтерв'ю журналістам про «близько тисячу чеченців». Антоніда Мельникова розповідає про те, що в Луганському скляному заводі в кінці травня бачила «дуже багато людей кавказської зовнішності.» Про кавказця, який був серед групи, що його захоплювала, говорить також пастор протестантської церкви. Про «чеченців» у своїх свідченнях згадує Володимир Козюберда. За інформацією наших джерел у міськвідділі, чеченки базувалися **в приміщенні ЛРНУ (Лисичанське районне нафтопровідне управління)**, де також знаходилася «військова комендатура».

Нижче наводимо свідчення людей, які стали жертвами викрадення та застосування тортур у Лисичанську, а також два випадки вбивств.

ВИКРАДЕННЯ АНТОНІДИ МЕЛЬНИКОВОЇ

Членам мобільної групи вдалося поспілкуватися з **Антонідою Федорівною Мельниковою, 1957 р.н.**, головою окружної виборчої комісії №110 з центром у Лисичанську, яка стала жертвою викрадення та насильства з боку бойовиків. Напередодні викрадення окружна виборча комісія зазнавала неодноразових залякувань та спроб штурму з боку учасників НЗФ, дехто із членів комісії побував у полоні.

«Нас всіх, представників окружної комісії, дільничних комісій почали переслідувати. Нам почали надходити погрози. Мені на мобільний телефонували і запрошували на зустрічі з Болотовим, який на той момент був самопроголошеним губернатором Луганської області.»

У відповідь на ці пропозиції я глузувала, мовляв, хто такий Болотов, це той бандит? я його не знаю і знати не хочу. Спочатку мені дзвонила жінка, представлялася прес-секретарем Болотова, потім жінка, яка назвалася "секретарем Центральної виборчої комісії". 7 травня в Попасній при передачі територіальним виборчкомам печаток та документації на приміщення був здійснений напад, озброєними людьми був викрадений один із членів окружної виборчої комісії Сергій Лозовий, документи знищені. «Невдовзі того ж дня з телефону Лозового мені подзвонили бойовики і поставили ультиматум: якщо я не приїду в Попасну, то вони членів комісії повезуть на барикади, на СБУ в Луганськ або в Слов'янськ. Згодом Лозового відпустили. Через 10 днів, 17 травня ситуація повторилася в Кіровську, куди члени окружного виборчкому приїхали передавати документи. Щоправда, цього разу їм вдалося вчасно втекти.» - розповідає жінка про передумови свого викрадення та додає, що в Попасній на той момент вже вивісили російський прапор – перший у Луганській області, а Кіровськ досі знаходиться під окупацією.

Коли 21 травня сталася перша серйозна спроба нападу на окружну комісію в Лисичанську, членам комісії вдалося втекти та врятувати печатку виборчкому. «Вони зайшли в бухгалтерію, почали громити кабінет. Коли я сказала, що є громадянкою України і знати не знаю ніяких болотових, то один з них пересмикнув затвор автомата і приставив дуло до моїх грудей. Працівники бухгалтерії віддали їм усі документи, а сама я побігла рятувати печатку окружного виборчкому... Бойовики зірвали прапор зі стіни в приміщенні, де засідала окружна комісія, повиламували двері, все поперевертали, але з сейфом зробити не змогли нічого. Винесли ПК, документи.»

Викрадення Антоніди Мельникової сталося 24 липня, близько 10.30 ранку, коли вона пішла подивитися на захоплені на той момент СБУ та виконком Лисичанська.

«Біля СБУ я побачила плити поперек дороги, зенітку, людей у камуфляжі з автоматами. Коли проходила повз групу людей біля виконкому, мені вслід раптом закричали "Стояти!" І почали клацати затвори. Я спробувала тікати, але зупинилася. За мною біг натовп, першим у цьому натовпі був громадянин Єременко, який потім став другим самопроголошеним мером Лисичанська. Саме він першим мене і наздогнав, зі всієї сили вдарив по голові, я відлетіла до стіни і сильно вдарилася головою. Він кричав "с**а, б**дь, куди ти поділа печатку?" Один із цього натовпу був серед групи, яка напала на окружком 21 травня: високий, здоровенний, хрипів басом. Він мене взяв як кошеня однією рукою, другою – лупив прикладом. Весь натовп на мене накинувся - били, тягали за волосся. І тут один із них каже: "Командир сказав на базу на допит". У цей час під'їхала машина, стара четвірка жовтого кольору. Мене садять на заднє сидіння між двома озброєними чоловіками. Я намагалася з ними розмовляти, але той, котрий сидів ліворуч (сказав, що йому 18 років, може і не 18, але дуже молодий і, судячи з вигляду, - наркоман), всю дорогу бив мене в ногу прикладом і говорив: "мовчи, с**а!", називав мене зрадницею. Коли ми проїжджали повз церкву - вони хрестилися.»

Антоніду Мельникову привезли на Лисичанський скляний завод, який був одним із основних місць утримування заручників.

«На території заводу на той момент вже знаходилося дуже багато військової техніки, машин, танків не бачила, але БТРи були, зенітки були, повно озброєних людей. Якраз напередодні 22 травня вони прийняли перший бій на Томашівському мості. Вони були розлючені. Коли ми зайшли до двоповерхової будівлі заводоуправління, один із терористів зняв з мене сонячні окуляри і сказав, що вони мені більше ніколи не знадобляться ... Потім прийшов інший і заявив: "Командир сказав, що допиту не буде. У розстрільну кімнату її". Ми спустилися на перший поверх і пройшли до кінця коридору. Двері в усі кабінети були відчинені, там я побачила багато людей у камуфляжі: хтось спав, комусь робили перев'язки. Коли мене підвели в кінець коридору, то почали шукати ключі від цієї розстрільної кімнати, щось метушиться, але так і не знайшли.»

У так звану «розстрільну кімнату» жінку так і не завели – бо не знайшлося ключів від неї. Вона так і не зрозуміла – «жарт» це був чи її справді збиралися розстрілювати, але передумали. За кілька годин прийшов «Командир» (саме так він велів називати себе).

Антоніда Мельникова описує таким чином: *«Камуфляжні штани, португя, чорна футболка, лисий, низький. Але мені здається, це був не Мозговий. Він сказав: "ваши активісти все про тебе розповіли ... Ти – б'ютівка».* Жінка заперечила: вона була представником кандидата Тимошенко на виборах, але в партії ніколи не була. *«Далі він дорікнув мені тим, що ми проводимо вибори. Я заперечила і сказала, що виборів ми вже не проводимо. Я запитала його, за що мене побили, а у відповідь почула, що "наші люди нікого не б'ють. У тебе є претензії?". Я сказала, що ні. Зрештою, він мені сказав: "Якщо хочеш жити, віддай печатку і ключ від сейфа" і наказав везти мене додому, щоб забрати печатку і ключ... Мені здається, що вони отримували премії за печатки. Тому що мені дзвонили члени дільничних комісій і розповідали, що їх шукали по хатах і відбирали печатки, незважаючи на те що вибори ми не проводили.»*

Антоніді Мельниковій повернули сумку, посадили на переднє сидіння автомобіля "Шевроле" (*«Видно було, що вони цю машину щойно в когось відібрали, бо вони її розглядали, ахали і охали»*) та повезли додому, де вона віддала бойовикам печатку окружкому №110.

Протягом двох тижнів після цієї події жінка переховувалася, далі переїхала додому, але не вмикала світло і спала між стінкою та диваном, аби в разі появи бойовиків було менше шансів, що її помітять. В лікарню вона звернулася тільки в червні, *«але й там я не могла сказати правди, довелося сказати, що впала.»* Свої пошкодження жінка описує таким чином: *«У мене була нога в синцях від ударів прикладами, гематоми були на спині і руках. Вони не сходили близько 2-х місяців. Лоб був розбитий від удару об стіну. Мені також вивернули руку, у мене вона зараз частково не робоча.»*

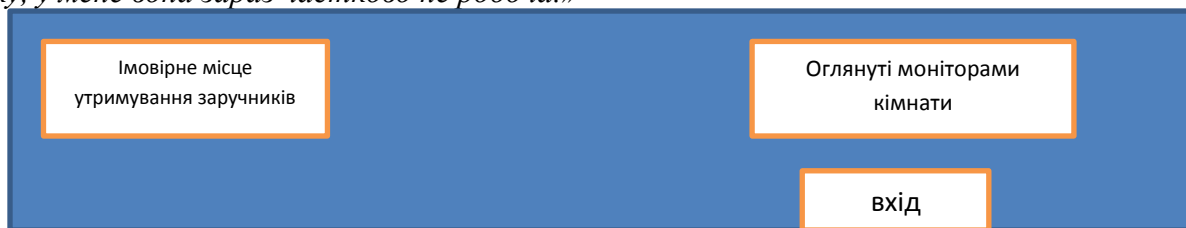

Схема колишньої заводської контори, де жили бойовики та утримувалися заручники

Що знаходить в цій так званій «розстрільній кімнаті» – невідомо. Прикметно, що саме на цю кімнату учасникам мобільної групи завдяки домовленості з розквартированою нині в приміщенні Лисичанського скляного заводу бригадою ЗСУ вдалося потрапити до приміщення колишньої заводської контори. Утім, сталося це ще до того як респонденти детально пояснили нам своє місце утримування та вказали на розташування т.з. «розстрільної кімнати», тому ми не вимагали провести нас саме в цю частину будівлі. Самі ж військові показали нам тільки дві кімнати і, як виявилось вже згодом, - в іншій частині коридору першого поверху, повідомивши, що це єдине місце, де могли б утримуватися заручники і що далі вони нас провести не можуть із міркувань безпеки.

Оглянуте моніторами приміщення в колишній конторі Лисичанського склозаводу

Друге оглянуте моніторами приміщення в колишній конторі Лисичанського склозаводу

«ДИСЦИПЛІНАРНИЙ» ЗАРУЧНИК

На скляний завод потрапляло багато полонених, у тому числі, - дисциплінарних. Учасникам мобільної групи вдалося поспілкуватися з жінкою, чий чоловік був у полоні на початку липня саме через порушення комендантської години, яка була встановлена в місті учасниками НЗФ (22.00).

Вона розповідає: «В 5-10 хвилин на одинадцяту мій чоловік вийшов із дому провести друга, який живе в 3-х хвилинах від нашого дому. Додому не повернувся. Телефон був недоступний.» Через знайомих жінці вдалося з'ясувати, що чоловік перебуває на склозаводі. Жінка розповідає зі слів чоловіка, який відмовляється від особистого спілкування з моніторами:

«Його везли на базу в багажнику. Він намагався звідти вирватися і пошкодив авто, за це на нього ще більше «образилися». За порушення комендантської години зазвичай давали 3-5 днів, але оскільки він ще й пошкодив авто, то йому дали 10 днів. Коли привезли, завели в кімнату 3х4. Світла не було. Багато людей лежало на підлозі. Його посадили на стілець, де він просидів кілька годин. Потім прийшов чоловік. Вивів у коридор, почав питати про дилерів наркотиків, але чоловік про це нічого не знав. За це його били в коридорі, руками і ногами.

Вони напиваються, і дуплять усіх підряд. У кімнаті містилося чоловік 10-15, але кімната була не одна. Я поїхала за ним наступного дня. Мені сказали, що вони праві і затримали його правомірно. У них нібито є журнал, де все зафіксовано. Потім чоловік розповів, що, коли відбирали його речі, це все записували в журнал – і час затримання, і що саме вилучили.»

О 4 ночі чоловіка підняли і наказали мити підлогу, прибирати і готувати їсти. Щоранку на склозаводі відбувалося шиккування в'язнів, його проводив «чоловік із золотими зубами, огрядний, який займався полоненими, його ніби звали Льоха, прізвисько «Гном», але там у кількох таке прізвисько».

Жінка чотири рази приїздила вмовляти охоронців випустити її чоловіка. Всього в полоні він пробув 5 днів. Його били тільки в перший день під час допиту, потім – не чіпали. Після звільнення в чоловіка «синці були на обличчі, руках, передпліччі, на спині, вухо було сине», але побої чоловік не знімав, заяву в міліцію не подавав.

ВИКРАДЕННЯ ДМИТРА СКОМОРОХА

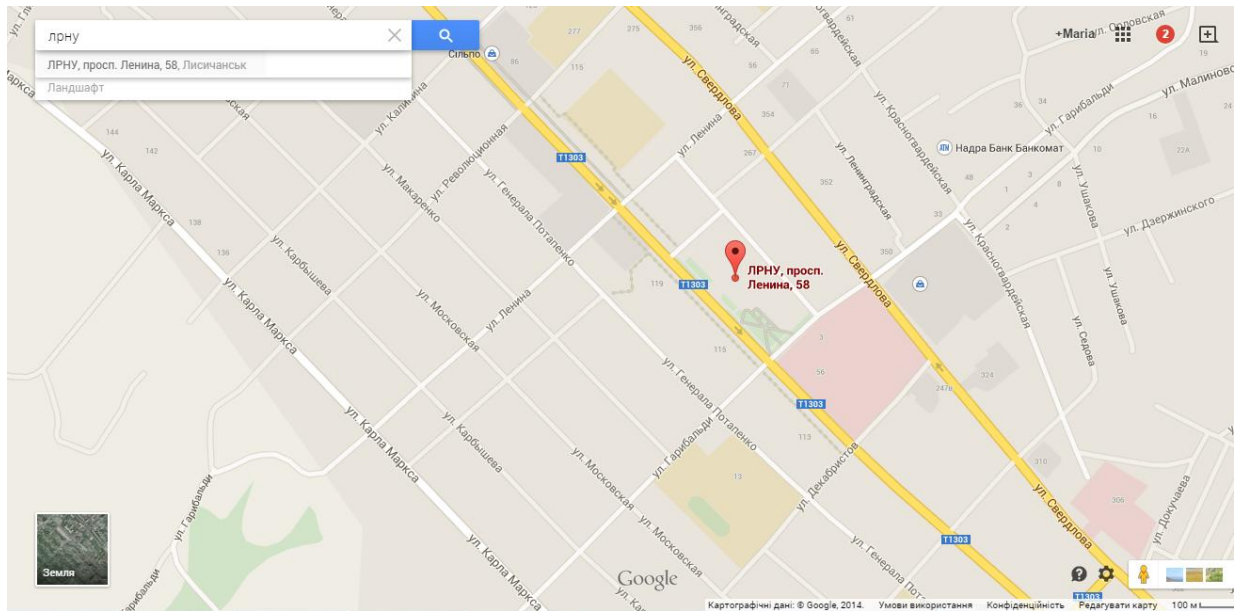
Пропаганда, яка активно діяла в місті, змушувала учасників НЗФ полювати за «привидами» «Правого Сектора» та Нацгвардії. Яскравим свідченням цього є випадок викрадення, утримування в заручниках, побиття та застосування тортур до **Дмитра Миколайовича Скомороха (1973 р.н.)**, який працював вантажником у магазині «Луганський делікатес» у Лисичанську. Його справа розширює географію утримування заручників бойовиками. Виявляється, їх тримали не лише в самому місті, а й околицях.

Оскільки на момент перебування моніторів у Лисичанську Дмитра не виявилось в місті, монітори зустрілися з його дружиною **Гончаровою Наталею Миколаївною**, яка розповіла про подробиці викрадення чоловіка та про свої спроби його розшукати та визволити з полону.

За словами Наталі, їх родина від початку була на проукраїнських позиціях, що вони виявляли в тому числі в соцмережах. Наталя працює у Лисичанському виконкомі в службі у справах дітей. У зв'язку зі своєю позицією отримувала на свою адресу, по суті, погрози (колеги передавали їй «привіти» від невідомих осіб і радили мовчати). Зрештою, ті колеги, які так само як Наталя були на проукраїнських позиціях, вмовили її видалити все проукраїнське зі сторінки в соцмережі, посилаючись на те, що в інакшому разі «прийдуть за тобою, а потім і за мною». Більше того, в кінці квітня додому до Наталі та Дмитра приїздили незнайомі їм учасники НЗФ у камуфляжі та зі зброєю (на сірому «бобіку»). У грубій формі та з погрозами вони заявили, що знають ніби за цією адресою живе чоловік із західної України, який носить автомат та погрожує, що скоро приїде «Правий Сектор» та Нацгвардія, і вони всіх будуть вбивати. На питання, хто саме їм про це повідомив, вони не відказали. «Тоді ми покликали сусідів і попросили підтвердити, що ми місцеві і що нікого із західної України тут немає, - розповідає Наталя. – Зрештою, вони поїхали, а ми вирішали, що треба тихіше висловлювати свої думки.»

4 липня починаючи від 8.15 Наталі почала телефонувати начальниця Дмитра, який на той момент вже був на роботі (на роботу приходив рано, бл. 6.00). Саме вона повідомила жінці, що її чоловіка забрали люди в камуфляжі на УАЗику, на якому було написано «Призрак». Авто від самого ранку чекало на Дмитра біля магазину, і щойно він приїхав і поставив свій велосипед – його викрали. Оскільки Наталя – працівник виконкому, вона спробувала спершу вплинути на ситуацію через «народного секретаря» самопроголошеної міської ради Анатолія Єременка. Він при ній продзвонив кілька номерів, але про Дмитра за цими номерами нічого не повідомили. Принаймні, так він сказав Наталі. Далі Наталя пішла до приміщення ЛРНУ (Лисичанське районне нафтоуправління), де розміщувалася т.з. «військова комендатура».

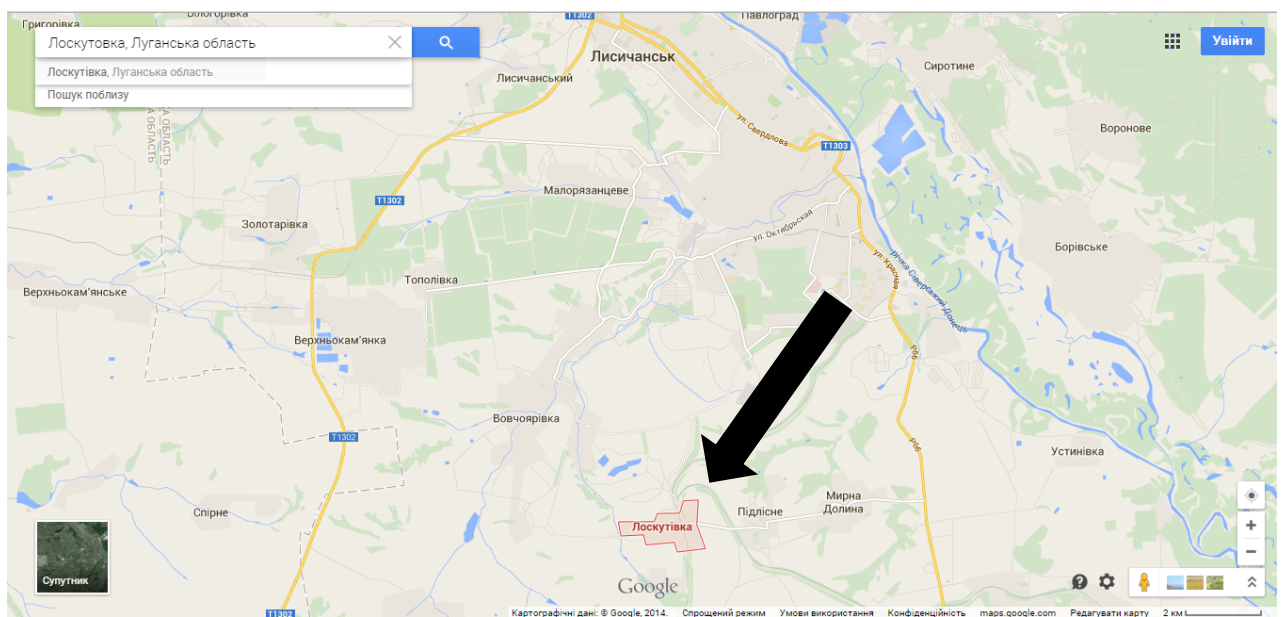

Там їй порадили написати заяву про зникнення чоловіка. *«Заяву я писала на ім'я коменданта військової комендатури, прізвища не пам'ятаю, бо зараз воно ніде не фігурує. «Військова комендатура» намагалася грати роль координаційного центру, бо в місті було багато угруповань, які між собою конкурували.»* Колеги Дмитра з магазину, які були свідками його викрадення, писати заяви до міліції відмовилися.

В подальші дні спроби пошуку Дмитра не увінчалися успіхом. Жінка щодня приходила до ЛРНУ, їй казали, що шукають Дмитра, але його ніде немає. Наталя об'їздила всі місця утримування заручників, зокрема, СБУ, прокуратуру, Лисичанський скляний завод. *«Коли я обходила різні місця утримування заручників, усюди перше питання було «А яких він політичних поглядів?»»*

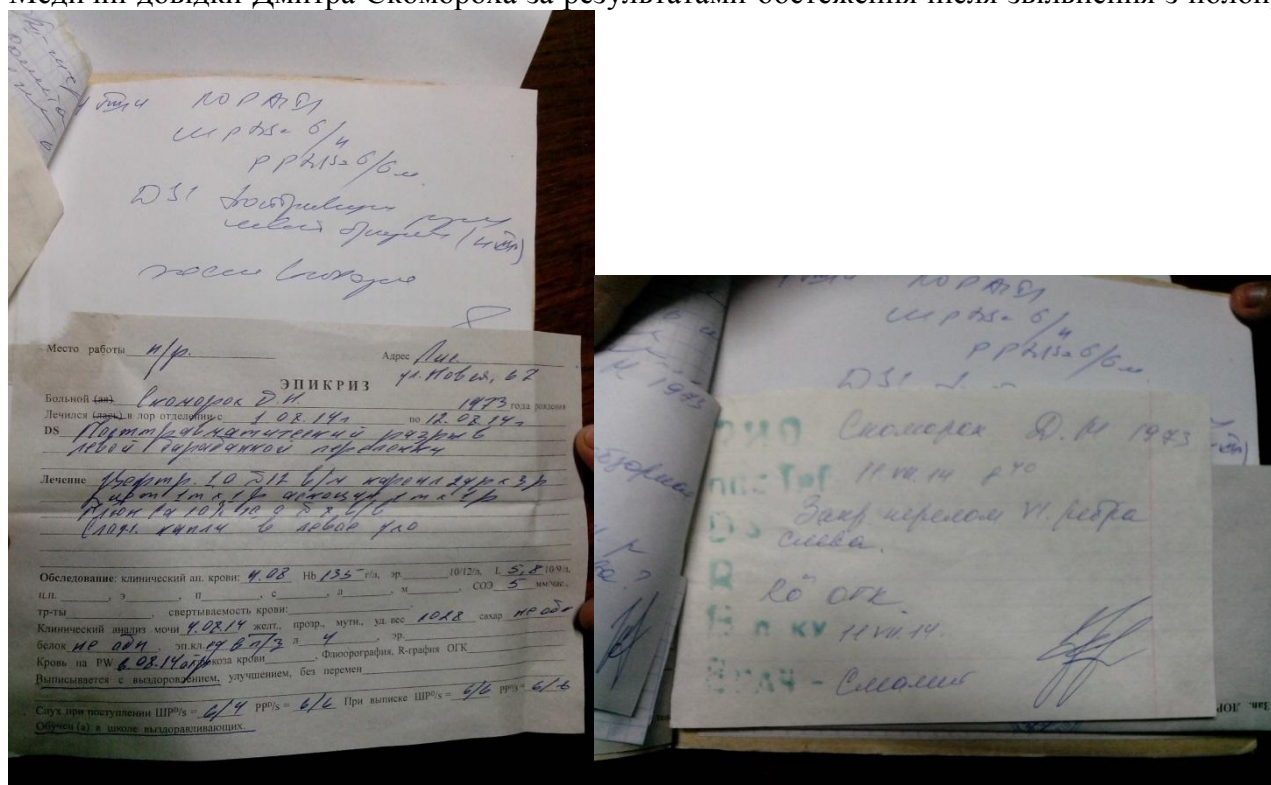
Відпустили Дмитра 10 серпня близько 15.00. Всього його протримали в полоні 6 днів. Додому чоловік повернувся з численними забоями, зокрема, закритим переломом ребра. Виявилося, що після захоплення п'ятьома бойовиками його відразу повезли до с.Лоскутовка за 30 кілометрів від Лисичанська, до покинутої військової частини.

Дмитра били протягом трьох днів. Найсильніше – в перший день. Стріляли біля вух, примушувати копати собі могилу, погрожували, що відрубають ноги, сікли сокирою поруч із ногами. Б'ючи, вимагали якісь списки. Згодом виявилося, що одна з колег Дмитра з магазину, яка була заміжня за учасником НЗФ, сказала своєму чоловікові, що Дмитро начебто збирає списки «ополченців» та передає їх до «Правого Сектору». Окрім Дмитра, в

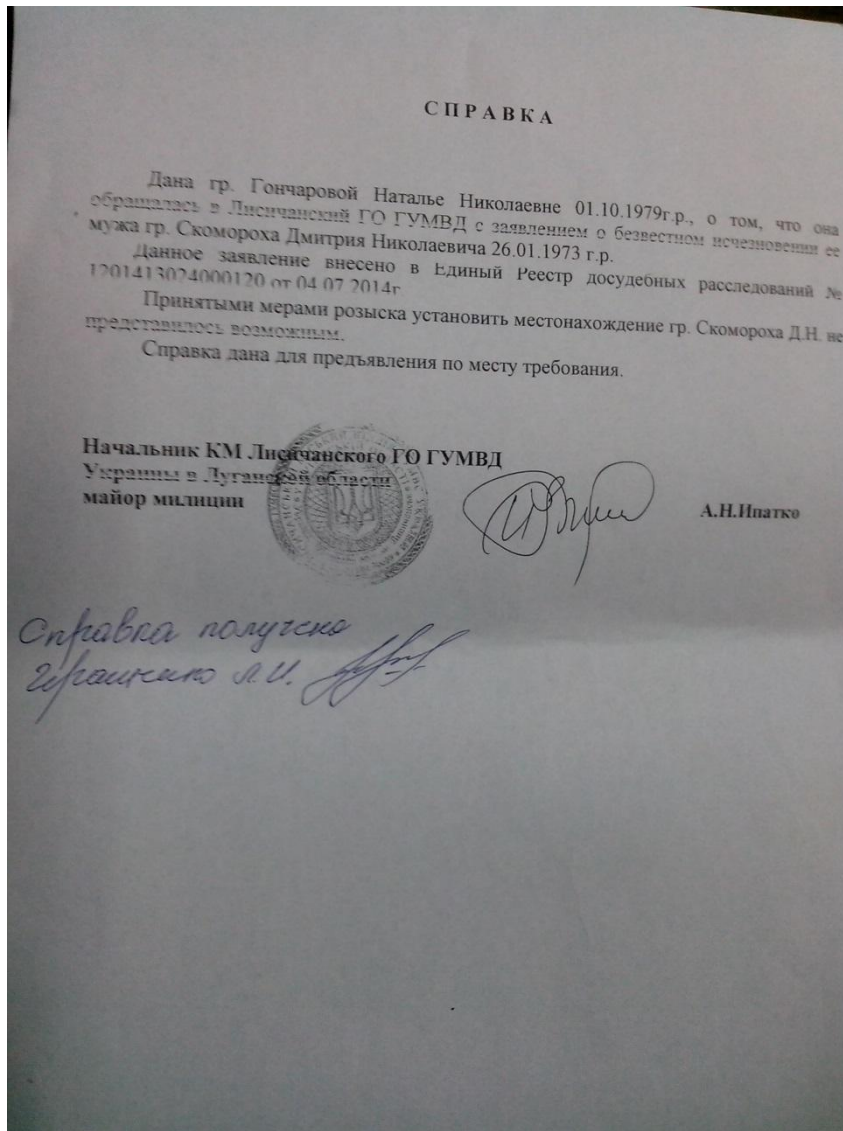
Лоскутовці утримували ще кількох людей. Кого саме – невідомо, але ці люди були зі значними забоями.

Медичні довідки Дмитра Скомороха за результатами обстеження після звільнення з полону.

Міліція, до якої звернулася Наталя, видала їй довідку про “свою безпорадність”. «Принятыми мерами розыска установить местонахождения гр.Скомороха Д.Н. не представилось возможным,» - написано в документі.

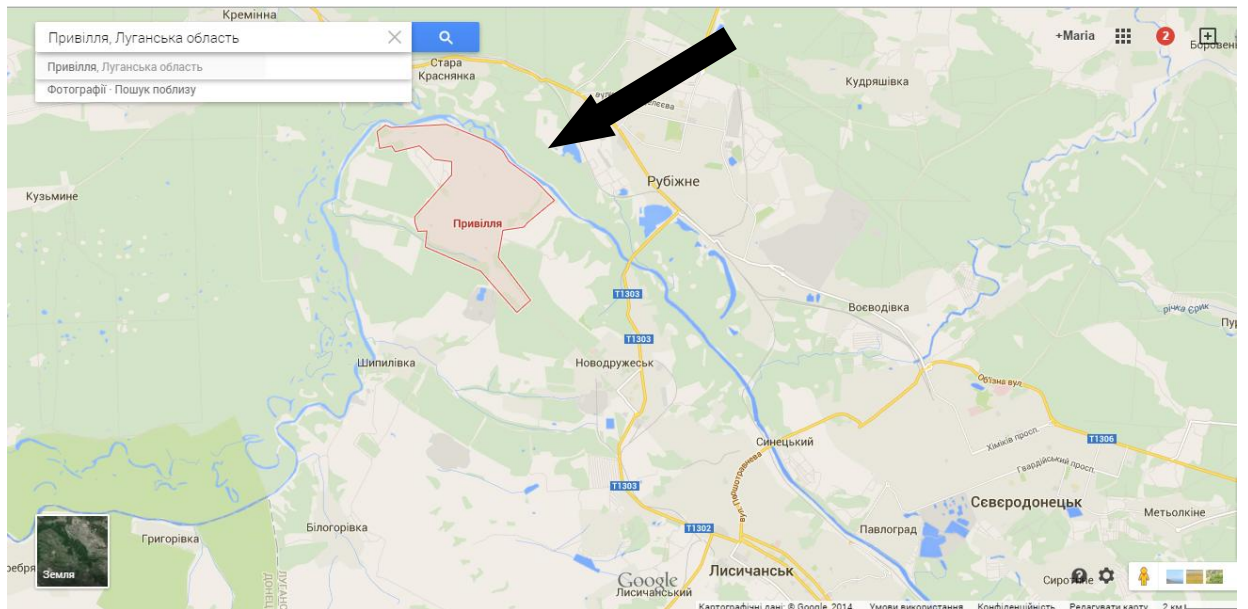

ВИКРАДЕННЯ ПАСТОРА ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Частина випадків викрадення та взяття в полон у регіоні перебувають на межі ідеологічних мотивів та особистісних. Очевидно, що ситуацію правового хаосу використовували з метою точкових розправ над певними людьми. В якості співробітниці служби у справах дітей, Наталя Гончарова розповідає, що стикалася з випадками, коли дружини просили бойовиків «виховувати» своїх чоловіків – забирати їх на окопи, наприклад. Щоправда, потім була проблема з тим щоб отримати їх назад.

Яскравим прикладом межування особистих мотивів та ідеологічним є випадок викрадення **пастора однієї із протестантських церков** (він забажав не публікувати свого імені), який був захоплений прямо у приміщенні своєї церкви у с.Привілля неподалік Лисичанська.

27 червня відразу після служіння в церкву увірвалося бл. 6-х людей у масках з автоматами, вони закричали «Всім на підлогу!». *«Почали бігати, нишпорити, - розповідає пастор. - Один із них, який був без маски, мав кавказькі риси обличчя. Вони були ніби перелякані, мені здається, вони щось прийняли. Один із них погрожував моїй дружині, що пристрелить. У нас там була ще й дівтора. Один крикнув «Хапайте дітей!», але вони встигли втекти.»*

Чоловік упевнений, що в привілля бойовики заїхали не випадково, адже досі в цій місцевості люди зі зброєю помічені не були: *«Один із наших братів одружився на дівчині, сім'я якої не схвалювала його кандидатури, бо він колишній ув'язнений, який, до того ж, має проукраїнську позицію. Рідний брат цієї дівчини Руслан належав до ополчення, і був у складі тієї гвардії, яка приїхала нас захоплювати. Це була свого роду особиста помста, але вона переросла в інший мотив – а саме мотив того, яку сторону ми підтримуємо. За кілька тижнів до того ми з дружиною їздили на Західну Україну в гості, - і це перше, про що мене почали допитувати ще в церкві.»*

Бойовики приїхали на двох авто – легковому та джипі. Двох людей – пастора та згаданого чоловіка, який з особистих причин не влаштував бойовика Руслана, завантажили в авто та вивезли спершу в невідоме нашому співрозмовнику місце, яке він зазиває боксом. Руки пастора були зв'язані, всі його речі забрали, включно з мобільним телефоном та грошима.

«Коли нас привезли в бокс, відразу приставили пістолет до потилиці і почали кричати «Говори!» Я запитував: «Що говорити? Задавайте якісь питання». Потім посадили на стілець, почали запитували, чим ми поїмо своїх вірян – «що вони як зазомбовані», почали перевіряти наші вени. Питали, хто в нас у церкві старший. Згодом обливали ноги бензином, погрожуючи тим, що підпалять, але не підпалили.»

Один із бойовиків завдав пастору сильного удару, в результаті якого зламав верхню щелепу. Другого чоловіка били ще сильніше, вимагали йти писати заяву про розлучення з сестрою бойовика Руслана. Пастор згадує, що один із бойовиків називав себе «руським». Більше людей у боксі не було. Коли їх виводили після допиту, чоловік побачив двір і що вони знаходяться в якій незнайомій йому замиській місцевості.

«Коли мене вели, то постійно нахиляли голову, тому складно було зорієнтуватися на місцевості. Потім мені надягли на голову балаклаву – таким чином щоб я нічого не бачив, а іншого захопленого посадили в багажник. Нас повезли на скляний завод. Туди ми приїхали вже вночі. Хтось скомандував, мовляв, цього - сюди, а іншого - туди. Мене повели до колишнього бомбосховища. Там я один провів усю ніч. Я був у жахливому стані, у мене дуже боліла зламана щелепа. Але їх дратувало моя спокійна врівноважена поведінка.»

Зранку 28 червня пастора повели в місцеву «казарму» працювати. Йому дали напарника, разом із ним вони прибирали другий поверх колишньої контори, де жило командування бойовиків. *«Мого напарника також вночі привезли. Виявилося, він напідпитку їхав в авто, його зупинили, він почав огризатися – і за це отримав постріл у стону. Він сам діставав цю кулю, а в медпункті йому зробили перев'язку, пізніше возили його на перев'язку до лікарні.»*

Після прибирання пастора послали розвантажувати «Урал» зі зброєю. Там були десятки гранатометів та «мух». Після розвантажування – знову прибирання - кімнати комбата на другому поверсі колишньої заводської контори, далі – риття окопів.

У присутніх на території складовою бойовиків нашивок на камуфляжах не було, тільки георгієвські стрічки. Всього ж бойовиків тут було, за словами пастора, близько 500 осіб.

Усього протягом доби перебування в полоні пастор бачив на території складовою більше 20 арештантів. Для них були відведені дві кімнати на першому поверсі колишньої контори в кінці коридору. З декотрими з них він встиг поспілкуватися. Один із них був йому навіть знайомий раніше. *«Він – любитель випити, ніде не працював. Виявилося, що він сам із цього району – Стекольного, колишній арештант. Коли йому запропонували піти в ополчення – погодився... Двоє арештантів розповідали, що були затримані просто через те, що вийшли в магазин. Одного звинуватили в тому, що він із «Правого Сектора» і дуже сильно побили, хоча він був дуже кволий, на вигляд мав років 45».*

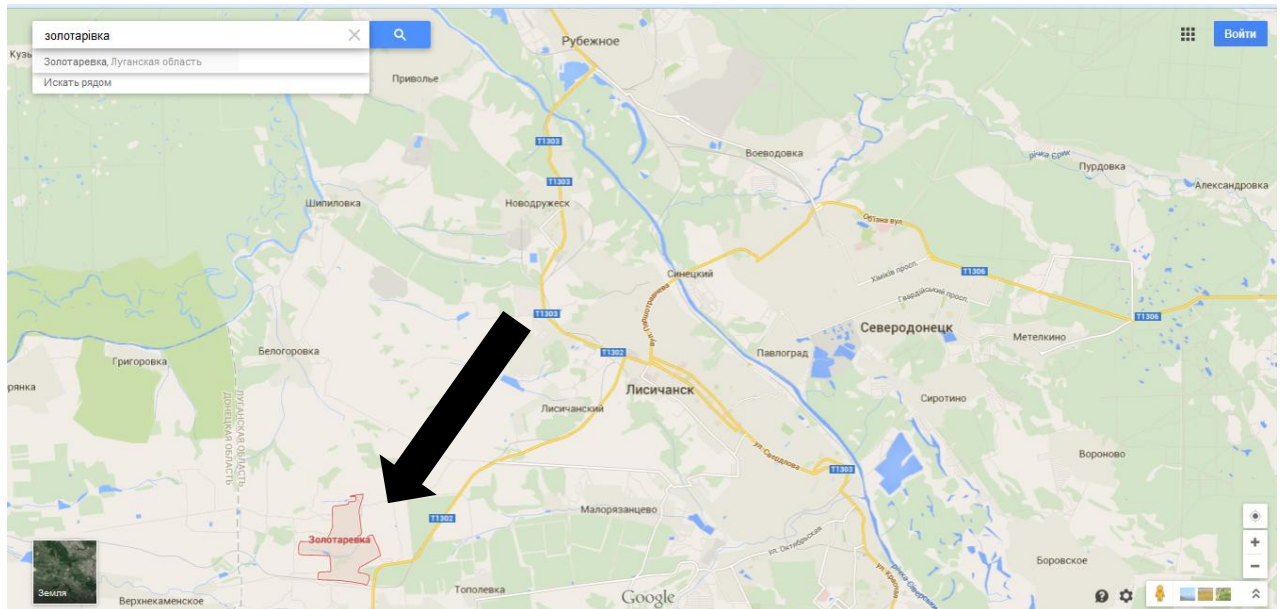
Ближче до вечора, близько 17.00 на пастора вдягли наручники та привели до великого цеху, де в бойовиків було стрільбище. Сказали: «зараз прийде «доктор» з тобою розмовляти». «Доктор» і ще один, як мені здалося, росіянин допитували мене, що я знаю про зачистку. Я кажу, мовляв, знаю, що в місті говорять про якусь зачистку, але не знаю, про що це. Запитували про вбивство дітей у Щасті. Запитували, як я буду зустрічати українську армію. Під час цього допиту «доктор» стріляв мені над головою спершу з пістолета, а потім взяв автомат і стріляв із нього, а ще вдарив прикладом у плече. Це все тривало близько півгодини.»

Далі пастора повели до однієї з кімнат арештантів, яких було близько 10 осіб. Чоловіку було складно дихати через зламану щелепу, але в лікарню його не відпустили, на місці його оглянула медсестра, хоча це ніяк не зарадило.

Коли його вже збиралися відправляти на риття окопів у місто, з'ясувалося, що на прохідній складовою стояли його мама та тітки, які прийшли вимагати його визволення. І це вдалося - завдяки тому, що одна з його тіток виявилася членом КПУ і особисто знала когось зі старших на складовою на прізвисько «Гном» (це саме прізвисько згадується в свідченнях дружини жертви викрадення, який також перебував у полоні на складовою).

Усього полон пастора тривав близько однієї доби. Після звільнення пастор виїхав із Лисичанська, повернувся після звільнення. Заяву до міліції не писав.

ВБИВСТВО НАЧАЛЬНИКА СЛІДСТВА ЛИСИЧАНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ ПЕТРЕНКА

На момент викрадення Віталій Петренко був в.о. начальника міськвідділу міліції Лисичанська. З листопада 2014 року йому мав виповнитися 41 рік. Після початку збройної окупації міста значна частина особового складу міліції пішла у відпустки або на лікарняні. В.Петренко прийняв рішення залишитися в місті, але, за словами його дружини Наталі (з якою мали нагоду зустрітися монітори та яка працює начальником відділу кадрів у міськвідділі міліції Лисичанська), відмовлявся йти назустріч бойовикам. Вона стверджує, що більшість міліціонерів залишалася вірною присязі.

25 травня до В.Петренка в кабінет прийшли озброєні люди та забрали з відділку автомати Калашникова та патрони до них. Після цього В.Петренко почав наполягати, аби дружина та діти залишили Лисичанськ через загрозу для них. Наталя з дітьми виїхала тимчасово в Крим, де знаходилася до 4 липня.

Викрадення Віталія Петренка сталося 8 липня. Чоловік виїхав на роботу, але так туди і не доїхав. Перед викраденням чоловік Наталі нічого не говорив, але вона звернула увагу на те, що з ним «щось не так». Він продовжував наполягати, щоб Наталя з дітьми виїхала з міста.

О 8.30 8 липня Наталя почула наполегливий стукіт у двері. Виявилось, що приїхали співробітники її чоловіка, які зрозуміли, що щось сталося, коли В.Петренко не з'явився вчасно на роботі. Його телефон на той момент уже не відповідав. Тієї ночі Наталя не ночувала вдома, а потім виїхала в Сватово, далі – в Харків, де пробула до 28 липня.

З того моменту і аж до середини вересня про чоловіка Наталя нічого не чула.

Віталій та Наталя Петренки

18 вересня Наталю запросили на упізнання, повідомили, що знайшли тіло, яке може належати її чоловікові. Тіло не піддавалося упізнанню, але в кишені одягу знайшли водійські

права на ім'я В.Петренка. Як повідомили Наталі, тіло її чоловіка було знайдене в Золотарівці, воно перебувало там із 12 липня. До вбивства його начебто возили у військкомат у Северодонецьку, але це наразі не підтверджено, доступу до матеріалів справи Наталя не має. Поховали В.Петренка 19 вересня.

На думку Наталі, її чоловіка вбили за те, що він «не хотів контактувати із сепаратистами».

За інформацією, отриманою нами від різних джерел, В.Петренко був застрілений у потилицю. Слідством встановлено вже чотири особи, які брали участь у його вбивстві. Усі вони є часниками НЗФ, одного з яких вже немає серед живих, решта троє – втекли з міста на підконтрольну бойовикам. А «здали» Петренка, за словами наших джерел у міськвідділі, його власні колеги.

Була версія начебто В.Петренко намагався кудись втекти, але Наталя її відкидає. Є також неперевірена інформація про інші причини вбивства В.Петренка, пов'язані з «міжусобицями» силовиків. Утім, його колишні колеги наполягають, що він загинув у зв'язку зі своєю позицією, а в міськвідділі вивішений стенд у пам'ять про колишнього начальника слідчого відділу.

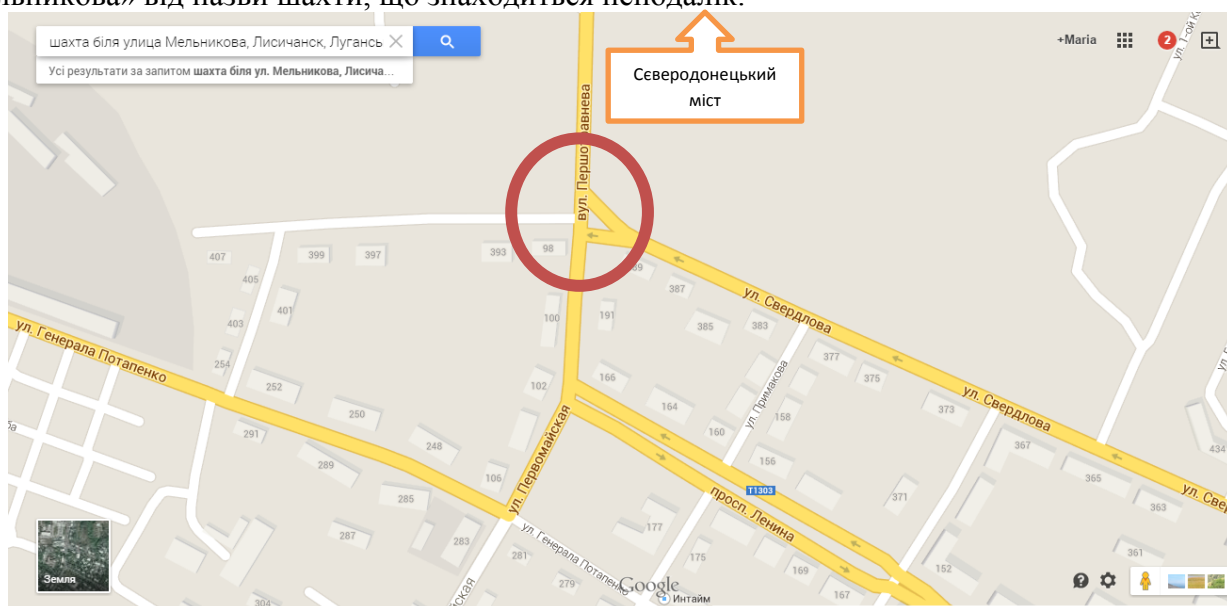

Стенд, присвячений В.Петренку, в міськвідділі міліції Лисичанська

РОЗСТРІЛ «ЗЕЛЕНОГО КОРИДОРУ»

Окремий сюжет, що заслуговує на увагу – **обстріл «зеленого коридору»**, який проходив через Пролетарський (Северодонецький) міст і який було оголошено на кілька годин 24 липня під час звільнення українськими військами Лисичанська. Мирне населення, що намагалося залишити місто через цей коридор, - обстрілювалося з боку НЗФ. Зокрема, в сюжеті від 24 липня кореспондента телеканалу «Інтер» Руслана Сметука, де розповідалося про складний процес звільнення міста і зокрема про «зелений коридор», сказано наступне: *«Сотні людей залишають місто... На жаль, без втрат серед цивільних не обійшлося. Коли ми перебували на одному з блокпостів, через які люди рятувалися, снайпер терористів вбив літнього чоловіка. Сталося це в момент перевірки автомобіля, чоловік стояв на одній лінії з солдатом, саме в цей момент снайпер і вистрілив. І інші городяни нам розповіли, як під час евакуації з міста попадали під обстріл бойовиків. «Я куцями йшла, по мені вогонь вели».* <http://podrobnosti.ua/podrobnosti/2014/07/24/986190.html>

Моніторам вдалося зустрітися в Лисичанську з чоловіком, батько котрого був застрелений у цьому «зеленому коридорі», як стверджує чоловік, снайперською кулею. Це відбулося на перетині вул. Свердлова та Первомайської, який місцеві називають «поворотом Мельникова» від назви шахти, що знаходиться неподалік.

Деталі цієї події чоловік, який забажав лишитися анонімом, описує таким чином:

«24 липня, третій день бомбувань. Моя дружина була на 5 місяці вагітності і вже третю добу не спала. Ми вирішили виїхати з міста. Дивлюся – починається рух у бік Северодонецького мосту – хто пішки, хто на велосипедах, хто на транспорті. Тут телефонує тітка, яка на той момент була в Сватівському районі. Вона сказала, що чула ніби в Лисичанську відкрили «зелений коридор». У нас такої інформації не було. Далі зателефонувала моя сестра і сказала, що вони вже виїхали в Северодонецьк на таксі, закликала нас виїжджати. Сказала, що до 18.00 «зелений коридор» буде відкритим. Я приймаю рішення виїжджати. Намагаюся викликати таксі, але невдало. Зрештою, мій батько наполіг на тому, що буде нас вивозити. Ми домовилися з ним і після цього вийшли на центральну вулицю Свердлова. По ній їздили швидкі, інші машини. Зі мною стояла дружина, її молодший брат, сусідка зі своєю дочкою. Батька довгий час не було, тому ми зупинили попутку. Усі сіли, а мені місця не вистачило, я лишився чекати на батька. Дочекався. Починаємо їхати. І тут на «повороті Мельникова» з провулка з лівого боку прилітає куля йому в бік, проходить через двері. Я думав, незначне поранення. Запитую: «Тебе поранено?» Каже «так», встигає зупинити машину. За секунду він вже був неживим, дивився вперед застиглим поглядом. Я привіз його до центральної лікарні протягом 5-10 хвилин. Там моментально відреагували, але було вже запізно. Батька відвезли в морг. І тут почався реальний бій. Кулі літали над головою. Я зрозумів, що ніякого «зеленого коридору» вже не буде».

Наш співрозмовник – колишній український військовослужбовець-контрактник, учасник миротворчого контингенту в Косово. Він вважає, що цей постріл не міг бути випадковістю.

«Спершу я собі думав – ну чого б це снайпер стріляв у нас, а потім побачив кілька авто з такими ж кульовими отворами збоку. Швидше за все, це була тактика, а ніяка не випадковість... Коли наближалися українські війська до міста, вони почали займати оборону. Мені здається, в них був якийсь бойовий досвід. Ополченці, основна маса – були під їх керівництвом, виконували команди,» - каже чоловік.

Дорога для виїзду з міста була одна, всі люди та транспорт рухалися по ній.

Кулю із тіла загиблого чоловіка не діставали. Патологоанатом робив висновок про смерть чоловіка без присутності його сина. Наш співрозмовник каже: *«Я так розумію, патологоанатом робив оцінку на око, бо було дуже багато людей мертвих. Написав у довідці, що смерть настала у зв'язку з осколочним пораненням».* На питання, чи не намагався він цей висновок оскаржити, чоловік відповідає: *«Розумієте, ситуація була така*

що сперечатися навіть ні з ким було тоді... Не було представників МВС... Були військові, але то не їх функція. В мене була одна мета – нормально поховати батька. Але навіть цього не вдалося, без священика ховали 27 липня. Хоча можна сказати, що нам пощастило що батька хоча б вдалося поховати. Це тільки завдяки знайомим у похоронному сервісі. Коли відкривали морг щоб я забрав тіло батька, я побачив там гору мертвих тіл.»

Невдовзі чоловіка викликали в міськвідділ міліції, де він спілкувався зі слідчим. «Він вказав мені на статтю. Вони розглядають це як наслідок терористичного акту, тобто все пішло під одну гребінку». Про хід розслідування чоловіка не повідомляли, але в те, що знайдуться винні, - він не вірить.

Разом зі співрозмовникам моніторам вдалося побувати на місці вчинення злочину. Чоловік показав місце, де, на його думку, міг знаходитися снайпер та звідкіля міг здійснюватися постріл. Це дах будинку №3 по вулиці Свердлова. Горище в цьому будинку не закрите, а на стіні біля входу на горище помітні ймовірні сліди від взуття на стіні. Моніторам вдалося легко потрапити на горище. Утім, там віднайти якісь сліди перебування снайпера не вдалося.

Вул.Свердлова, №381, звідки, ймовірно, був здійснений постріл

Горище будинку №381, з якого, ймовірно, було здійснено постріл

Орієнтовне місце розстрілу авто

Вхід до горища будинку №381

Горище будинку №381

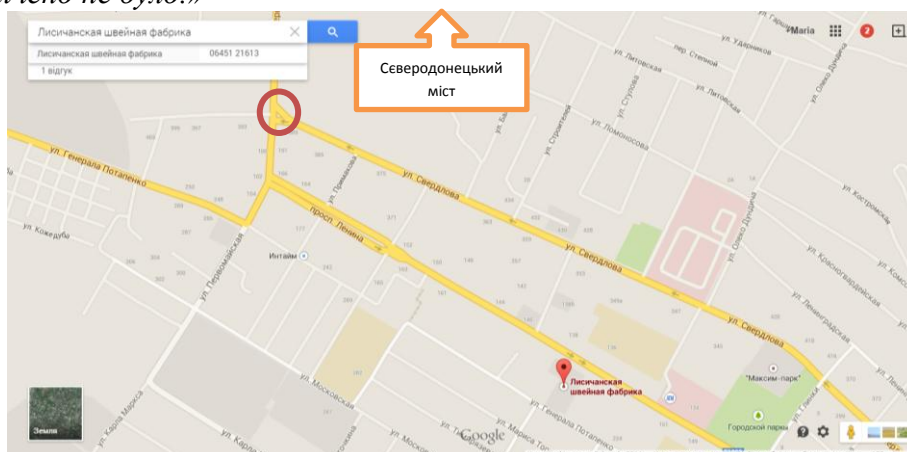

Імовірна позиція снайпера (вид ізсередины)

Окрім того, наш співрозмовник згадує кілька важливих епізодів, які члени мобільної групи не мали можливості перевірити, але які потребують перевірки.

Перший сюжет – авто з дітьми, яке начебто також було розстріляне в «зеленому коридорі». Чоловік розповідає: *«Побачив машину червоного кольору. На лобовому склі було написано «Діти». Я бачу, що авто битком набите дітьми, починаю махати, мовляв, куди ви йдете, зупиніться. Водій не відреагував, я чув, що врешті решт цю машину розстріляли.... Знаю також, що родина з будинку навпроти була розстріляна при виході з коридору. Мені здається, на тому авто могли їхати якраз вони, бо знаю, що перед виїздом вони понабирали в машину сусідських дітей... Дружина розповідала також, що бачила як у колоні людей, що йшла вже за мостом, були люди, які просто падали від пострілів.»*

Другий сюжет, який чоловік розповідає з посиланням на співробітника: *«Він бачив як біля швейної фабрики, що навпроти автовокзалу, під'їхав мікроавтобус, з нього вийшов чеченець (а він служив десь на Кавказі, і може їх відрізнити), приліг на травку, покурив, оглянув свою гвинтівку та поліз на дах швейної фабрики. У машині, яка його підвозила, він був не один. Судячи з усього, їх розвозили по позиціях. Це було 24 липня. До цього снайперів помічено не було.»*

Вже після звільнення, за словами нашого співрозмовника, українська армія попереджала жителів міста, що лишилося дуже багато снайперів, тому переміщатися містом поки що не бажано. Це була не офіційна інформація, а чутки, що передавалися з вуст в уста.

Третій сюжет, що потребує перевірки: *«Працювали навіть жінки-снайпери, на териконах – дуже зручна позиція. Клади людей направо і наліво. Знаходили також щитки, елементи амуніції війської, які були на порядок менші за чоловічі.»*

Мобільній групі стали відомі також випадки взяття в полон наступних людей у Лисичанську. Утім, вони відмовилися від спілкування з учасниками мобільної групи або просто не були нами знайдені.

- У полоні в будівлі прокуратури близько тижня перебував начальник тепломережі – за, що відмовився платити зарплату учасникам НЗФ, які зі зрозумілих причин не виходили на роботу.

- У полоні на склозаводі близько місяця був також колишній кадровий військовий, за якого в його родичів вимагали викуп. Його примушували воювати за ЛНР, але він відмовився, пізніше втік. Судячи з усього, саме цього чоловіка в своїй розповіді згадує пастор протестантської церкви: *«Розвантажували зброю з «Уралу» ми разом із офіцером ЗСУ запасу. На той момент він перебував там вже 19 діб. Його послали рити окопи в Слов'янську, двічі «розстрілювали», намагалися примусити його служити «ЛНР», але він відмовлявся.»*

- Бойовики розшукували вчительку українознавства школи №8, за те, що вона добре висловлювалася на адресу України.

- Начальник відділу громадянської оборони населення Лисичанського виконкому, за непідтвердженою інформацією, в кінці травня вчинив самогубство унаслідок тиску на нього з боку бойовиків. Його залякували, вимагаючи підготувати належним чином бомбосховища, інакше - розстріл. Утім, самогубство було представлено як серцевий напад. Що саме написано в медичній довідці - невідомо.

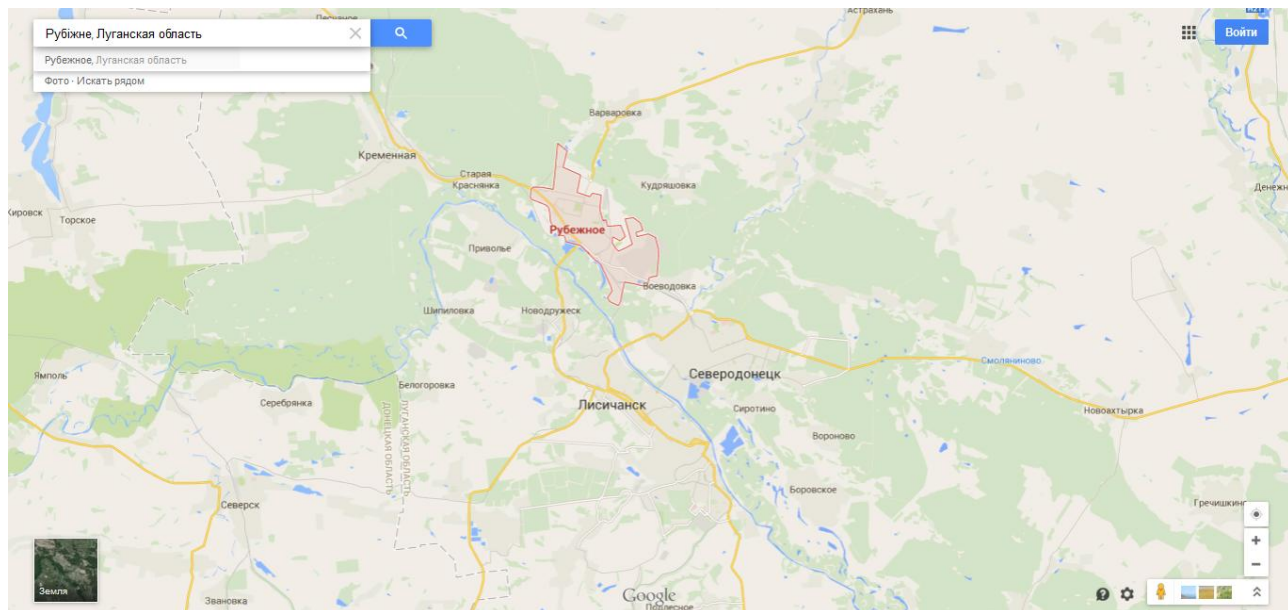
РОЗСЛІДУВАННЯ

З джерел у правоохоронних органах нам вдалося отримати роздруківки зареєстрованих у ЄРДР звернень щодо незаконного позбавлення волі під час окупації (ідеться про заяви, зареєстровані від червня 2014р. до вересня 2014 р.). Таких заяв нараховується 37, в усіх них майже однакова фабула: невстановлені особи в камуфляжній формі незаконно позбачили волі або викрали громадянина Х. Лише окремі справи із цих 37-ти - закриті. Варто враховувати, що далеко не всі жертви викрадень та катувань зверталися із заявами до правоохоронних органів. Такі звернення - це швидше виняток. Тому робити висновки про кількість заручників, виходячи з цього списку, вважаємо недоречним.

Кількість зареєстрованих вбивств – 21. Проте значну частину з них складають смерті, що настали внаслідок осколочних поранень. Особливу увагу звертає те, що кілька останків виявлено в одному й тому самому місці, а саме водоймищі Шкляр. Це популярне серед місцевих людей місце риболовлі, що знаходиться в Лисичанську. За неперевереною інформацією, у радянські часи там знаходилася в/ч 21335.

Усі справи, пов'язані з періодом окупації та діяльністю НЗФ перебувають у підслідності СБУ. Тому в МВС нас не поінформували про перебіг їх розслідувань. Наразі ми чекаємо відповіді СБУ на інформаційний запит.

Рубіжне

ХРОНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПОДІЙ У МІСТІ В ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД

22 травня 22.05.14 - в Рубіжному, приблизно з 2:00 до 6:00, було чути перестрілку з автоматичної зброї в районі Томашівського мосту. Перестрілка і вибухи тривали до ранку. Також постійно було чути постріли з великокаліберної зброї, а, можливо, з гранатометів або мінометів. Був підірваний міст через річку Донець. Зранку з перебоями працював мобільний зв'язок.

23 травня - Укрсоцбанк призупинив роботу в Рубіжному. Бої в Рубіжному: <https://www.youtube.com/watch?v=R-DclQZFp4U#t=73>

27 травня - вибухи і стрілянина, причина – незрозуміла.

28 травня - бойовики задіяли викрадені машини швидкої допомоги для перевезення боєприпасів. Цього ж дня невідомі розстріляли житлові квартали міста. При нічному обстрілі в Рубіжному постраждалих немає, але частково пошкоджено 6 будинків. Спікер АТО В'ячеслав Селезньов заявляє, що по житлових кварталах стріляла не українська армія. Бойовики обстріляли блокпости сил АТО і житлові райони міста. Вогонь вівся з автоматичних гранатометів (імовірно АГС-17 або АГС-30) і мінометів з житлового кварталу по вулиці Трудова.

30 травня - бойовики перекрили дорогу з Рубіжного <https://www.youtube.com/watch?v=AEg3nuEp1UM#t=98>

Ніч із 4 на 5 червня - починаючи з 22-00 по 00-30, а потім у 4-00 рубіжани чули вибухи. Деякі були дуже сильними, схожими на підривні хвилі в районі Краснянки на околицях Рубіжного. Але міст Томашівський вже був на той час підірваний. Рубіжани не тільки чули, але і «бачили» вибухи: ракети хвилинами висіли в повітрі, вогні після вибухів летіли в бік 7-го мікрорайону та СШ № 10.

15 червня - ополченці напали на блокпост ЗСУ. Блокпост знаходиться між селищем Краснянка і містом. Бій почався в 14-00 і тривав більше двох годин. Потужні вибухи і автоматні черги серйозно налякали рубіжан, які вже звикли до нічних канонад, але денний бій змусив багатьох людей шукати укриття.

23 червня - бойовики Мозгового обстріляли блокпости ЗСУ. Приблизно о 4 ранку бойовики Олексія Мозгового здійснили вогневі атаки на блокпости української армії, розташовані в Старій Краснянці і Варварівці.

28 червня - приблизно о 22.00 група озброєних автоматичною зброєю людей, одягнених в камуфляжну форму, обстріляли будівлю Рубіжанського міськвідділу міліції, потім увірвалися в приміщення міськвідділу, і під загрозою застосування зброї викрали два автомати АКС-74 і 120 патронів до них.

30 червня - у місті Рубіжне у дворах житлових будинків помічені танки. Про це повідомили місцеві жителі. В 14.00 надійшло анонімне повідомлення про те, що озброєні автоматичною зброєю люди, одягнені в камуфльований одяг, в масках, під загрозою застосування зброї, на АЗС «Укрнафта», яка розташована по вулиці Миру в Рубіжному, викрадають паливо у великій кількості.

2 липня - о 05.00 снарядами в Рубіжному були пошкоджені будинки №48 по вулиці Спортивна, будинки №33 і 40 по вулиці Комсомольська, будинок №112 по вулиці Померанчука.

За повідомленнями джерела «СВС», 4 липня, група озброєних сепаратистів пройшла по ринку в Рубіжному, зібрала «данину» з деяких торговців.

9 липня - о 10.45 в приміщення Рубіжанського міськвідділу міліції увірвалися озброєні автоматичною зброєю люди, одягнені в камуфльований одяг, і в наручниках вивезли начальника міліції підполковника міліції Шпака Д.Г. в невідомому напрямку. Його місцеперебування досі залишається невідомим.

21 липня - м. Рубіжне звільнене від бойовиків, над виконкомом вивішено український прапор.

Місто Рубіжне знаходилося певною мірою на околиці активності бойовиків у «хімічному трикутнику» Северодонецьк-Лисичанськ-Рубіжне. Тут, по суті, не існувало повноцінної окупації. За винятком штаб-квартири місцевих лояльних до «ЛНР» афганців. Ця штаб-квартира знаходилася на вулиці Леніна біля магазину «Ласточка». Біля входу до штабу висів прапор ЛНР. Попри це, місцеві таки викрадалися, але відразу вивозилися з міста та утримувалися хто де. Усе залежало, як можна припустити, від того, яке саме НЗФ на них полювало.

За словами джерела в рубіжанській міліції, «група з Рубіжного» займалася катуванням у Северодонецьку. Головною метою їх діяльності був фінансовий зиск. Ті бойовики, які перебували в місті, за словами джерела, пішли до Дрьомова (один із «атаманів»). За словами мільйонера, найбільше діставалося місцевим наркоманам, але не тому що бойовики переживали за здоров'я населення та боролися з наркоманією, а тому, що з родичів цих людей, як вони вважали, можна «збити гроші». «Злиденні проукраїнські активісти», за словами джерела, бойовиків не цікавили.

Вибори президента в травні в Рубіжному так і не відбулися, на кілька діляниць були організовані напади «чеченців». Пізніше, за словами місцевих активістів, кавказців перебили інші бойовики з корисливих мотивів.

Монітори задокументували кілька випадків викрадень людей із Рубіжного. Звідси вони перевозилися до Северодонецька, Лисичанська та Луганська.

ВИКРАДЕННЯ ЛЮБОВІ Х., була захоплена в червні та звільнена за півдоби

Місцева громадська активістка, жінка пенсійного віку Любов Х. починає відлік подій у місті із квітня. Саме тоді в місті, так само як і по регіону в цілому, відбувалася “боротьба мітингів” - проросійських та проукраїнських. Під час одного з проукраїнських мітингів відбувся відомий випадок жорсткого розгону кримінальними елементами рубіжанських проукраїнських активістів: людей душили українськими прапорами, активіста Василя Лютого, вчителя музики зі школи №9 та проукраїнського активіста, прив’язали до дерева в центрі міста та знущалися над ним, а також не підпустили до нього фельдшера, який приїхав у екіпажі швидкої, аби надати йому медичну допомогу. Зрештою фельдшер поїхав зі словами “и у меня есть семья, и я хочу жить”. Після цього Лютий виїхав на Західну Україну.

Під час окупації, за словами Любові Х., в місті існував навіть підпільний Штаб спротиву, куди входила в тому числі вона, а також кілька десятків проукраїнських активістів. Вони навіть мали можливість збиратися в цей період, хоча й підпільно.

Сама Любов, по суті, стала жертвою викрадення, хоча й лояльного в порівнянні з іншими. Це сталося в червні. Точної дати жінка назвати не може. Близько 22.00 їй зателефонували на мобільний, знайомий голос запитав її де вона та попросив про зустріч. Вона відчула загрозливий тон, тому вирішила, що не може відмовити в наполегливому проханні про зустріч. Незабаром у її двір приїхала “крута” легкова автівка без номерів. У авто сиділо двоє чоловіків, один із них жінці був знайомий, це був колишній міліціонер, імені якого вона називати не хоче. Другий, як вона вважає, - афганець. Обоє чоловіків були в камуфляжі, авто, судячи з усього, було краденим. На блокпостах по дорозі з Рубіжного в Северодонецьк чоловіки показували ЛНРівські “корочки”. Жінку привезли в приміщення СБУ Северодонецька, де, як тепер відомо, утримувалися заручники. Один із чоловіків дав інструкції Любові: *“Тільки не кажи, що ти проукраїнська”*. По дорозі їй повідомили, що вона має “впізнати козлів”. По приїзді Любов Миколаївну завели до підвалу СБУ, де з’ясувалося, що її туди доставили на “впізнання”. Спершу їй показали одного з колишніх міліціонерів, який свого часу працював міліціонером у Рубіжному (зараз займається приватною адвокатською практикою) і, за словами активістки, мав погану славу людини, що пов’язана з наркотиками. Вона побачила його, прив’язаного до стільця, спершу він був з мішком на голові. Коли Любов запитали, чи впізнає вона його, вона сказала: *“Я його не впізнаю”*. Далі жінці показали іншого затриманого - це був колишній працівник прокуратури (зараз займається приватною адвокатською практикою разом зі згаданим вище чоловіком). На чоловікові були помітні сліди побоїв, він сидів у кутку в підвалі, але в іншому приміщенні. Її так само попросили його впізнати, але вона відмовилася, пославшись на те, що його не знає.

Про перебування обох чоловіків у полоні є інформація у цьому розділі.

Жінка стверджує, що в цьому підвалі був відчувався трупний запах, але більше жодних людей або тіл померлих вона не бачила. Її при цьому не били, не зв’язували, наручників не одягали, поводитися з нею в цілому коректно. Любов Миколаївна розповідає, що в дворі СБУ побачила багато автівок без номерів. На її думку, ці авто, швидше за все, були краденими.

Вже на світанку її повезли додому, вже на іншому авто. По дорозі їй повідомили про те, що *“нам відомі всі ваші адреси”*, що звучало як погроза. Також сказали про те, що *“якщо прийдуть наші - ми будемо ваших вбивати”*. Один із чоловіків зізнався Любові Миколаївні, що його запросили в ЛНР в якості “спеціаліста”, а піти йому тепер не так просто. На цьому епізод із її викраденням був вичерпаний.

ВИКРАДЕННЯ ВОЛОДИМИРА КОЗЮБЕРДИ, був викрадений у червні, перебував у полоні 3 дні

У справі Володимира Козюберди є одночасно кілька прикметних моментів. Зокрема, він розповідає про те, що заручників бойовиків у масовому порядку змушували воювати за «ЛНР», і багато хто піддавався страху та погоджувався на це, особливо ті, хто був затриманий за «дисциплінарні», а не ідеологічні речі. Окрім того, Володимир є свідком масової присутності в Лисичанську російських військ, представники яких, як стверджує чоловік, допитували його.

Володимир Козюберда, автомеханік із м.Рубіжного, називає себе «простим трудягою», завжди мав проукраїнські погляди. Він почав возити гуманітарну допомогу українським військовим ще в березні (найближчий блокпост був за Новою Астраханню).

«Якось у травні, коли я проїжджав український блокпост із польовою кухнею на причепі, мене хтось сфотографував, при чому в такому ракурсі, що польова кухня стала схожа на гармату. Це фото виставили в інтернет, - розповідає Володимир. – Але про те, що на мене оголошене полювання я дізнався тільки 22 червня, коли мене взяли в полон.»

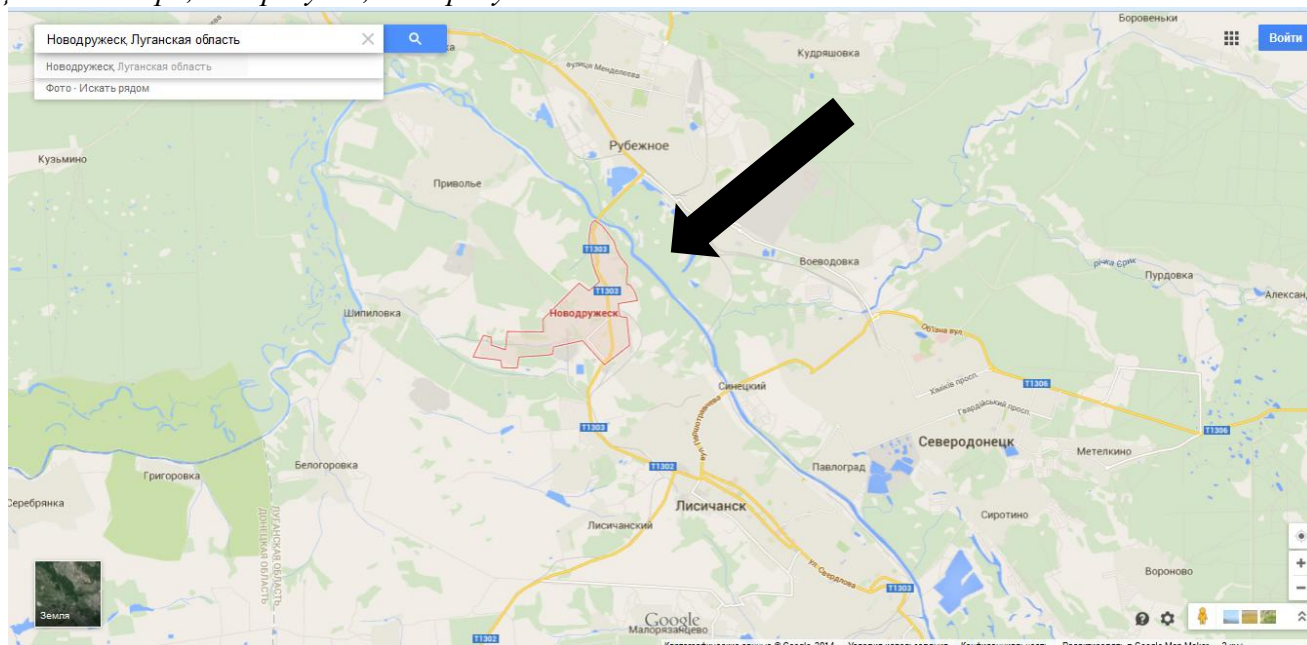
Володимир відмовлявся виїздити на виклики в Северодонецьк та Лисичанськ, розуміючи, що це – зона ризику. В Рубіжному була натомість порівняна безпека. На один із таких викликів він попросив з'їздити сина (1994 р.н.).

«Він мав би звільнитися за півгодини. Але зв'язок перервався більше, ніж на три години. І я зрозумів, що щось сталося. Потім його телефон увімкнувся, син дзвонить і каже: «Тату, приїжджай в Лисичанськ». У нього вихопили з рук трубку і сказали - якщо я не приїду через півгодини, то ще за півгодини мій син буде вже в Слов'янську, рити окопи. Їм потрібен був я.»

Як виявилось потім, син Володимира Козюберди став заручником бойовиків уже в Рубіжному, коли приїхав за викликом: його відразу почали його били прикладами 5-ро людей, заштовхали в авто. За словами В.Козюберди, при цьому був присутній місцевий міліціонер – «без маскування, без камуфляжу... Він тикнув пальцем пальцем у сина і сказав: «Так, це син цього евакуаторщика». Тепер він втік.» Авто «Вольво 740», на якому приїхав син Володимира, сів один із учасників НЗФ та поїхав. Авто так і не вдалося повернути.

Володимир відразу виїхав за сином. На блокпосту біля заводу «Пролетарій», котрий стоїть на Сіверському Донці, йому надягли мішок на голову, посадили в авто бойовиків, по боках було двоє людей. Руки не зв'язували. Звідти авто рушило у Новожуржеськ.

«Там ми забрали мого сина - він сидів у якомусь їх штабі. Приміщення в центрі недалеко від кінотеатру... Я був із мішком на голові, але мішок просвічувався, і оскільки я знав ту місцевість добре, то зрозумів, де перебуваю.»

Далі Володимира разом із сином повезли на Лисичанський скляний завод. Приїхали ближче до вечора. Їх били увесь вечір і всю ніч в одній кімнаті, застосовували електрошокер,

душили руками горло, доки чоловік не втрачав свідомість. Чоловік стверджує, що душив його чеченець («я визначив це і за зовнішністю, і за акцентом, і за іменем, але ім'я його я вже не пам'ятаю»). Як каже Володимир, «місцеві нас не катували, тільки росіяни та чеченці». *«Два поверхи над нами були заповнені російськими військами.»*

Першу ніч його тримали в одній кімнаті першого поверху заводської контори (в кінці коридору), другу ніч – у кімнаті навпроти. У наступні ночі сильних побиттів не було, але було, як каже Володимир, моральне приниження: *«ну, там, цигарки могли об руки тушити...»*

«Уже тоді там були на 95% росіяни, і ніхто не соромився, не приховував, вони говорили, от, ми росіяни, прийшли вас захищати, а ви такі-сякі тут сидите, не захищаєте свій Донбас від «бендерів», від «правосеків», вони прийдуть вас всіх повбивають, дітей ваших поз'їдають, жінок звалтують. Вони паспорти показували, тикали в обличчя і говорили - ми от з Ростовської області, з Белгородської області. Ось, ми, росіяни, приїхали, а ви тут негідники, сидите, горілку жрете. Річ у тім, що багато кого відловлювали серед ночі з пляшкою пива, відразу тягнули на склозавод, таких десятками тягнули щоночі. Так, 95% було росіян. З сучасним озброєнням, з найсучаснішими оптичними гвинтівками. Щоночі робили вилазки і нишком як виходили, так і приходили - старалися, щоб їх навіть ніхто не помічав. У цих військових були шеврони російські. Оскільки вони нас ввели то прибирати туалет, то коридори, все це ми бачили,» - розповідає Володимир.

На території склозаводу Володимир помітив сучасні КамАЗ підвищеної прохідності, а також відібраний в українських військових БМД.

«Ми цілими днями працювали на території заводу. Ночами нас били, вимагали, щоб я вступив в їхнє «ЛНР». Я відмовився. І синові сказав: «Синку, краще терпи побої, ніж завтра тобі дадуть автомат ці негідники в руки, і пошлють в Слов'янськ воювати». Тоді якраз були запеклі бої в Слов'янську.»

Володимир довелось стикатися з Олексієм Мозговим. *«Коли ніхто не захотів вступати в їхні ряди, він уже психував. Вишикував усіх полонених, почав стріляти з пістолета під ноги. Багато злякалися - чоловік 10. Відразу вискочили і сказали: «ми будемо воювати за «ЛНР». «Політичних» там окрім нас із сином більше не було.»*

Сина, щоправда, відпустили на наступний день. Постійно на склозаводі утримували, за словами Володимира, до 20-30 осіб. Декого на наступний день виганяли, якщо бачили, що ця людина слабка і їм не знадобиться.

Володимира відпустили через три дні, 26 червня, коли, за його власними словами, бойовики зрозуміли, що він в «ЛНР» не вступить. Пізніше йому пропонували викупити його ж власне авто.

«Через десь тиждень-півтори після того, як я прийшов з полону, приїхали до мене і кажуть: «Ти дай нам 1000 доларів, а ми машину тобі повернемо». Я їм кажу: не дам і три копійки, вас годувати не буду. І в той же день я виїхав із сином до Харкова. Щоб уникнути ще одного полону. Волонтери для них гірше бійців. З волонтерами поводяться гірше, ніж з полоненими бійцями. Я особисто знаю людину, яку за допомогу армії ввіймали і вивезли до Луганська. Місяць просидів у полоні. Там в СБУ, в Луганську, знущалися над ним, відрізали пів-вуха.»

Володимир із сином повернулися в Рубіжне в кінці липня, через три дні після звільнення міста.

ВИКРАДЕННЯ ВАЛЕРІЯ ХАРЧУКА, потрапив у полон у травні, був звільнений через два дні

7 травня бл. 15.00 Валерію Харчуку, місцевому підприємцю, депутату міської ради м.Рубіжне, помічнику одного з колишніх нардепів-регіоналів, співробітник прокуратури повідомив, що на виїзді з міста – «Хоменко (в.о.мера Рубіжного, - прим.ред.), і озброєні люди висадилися», запропонували поїхати з'ясувати що відбувається. Валерій поїхав у район озера Молодіжне. *«Я приїхав, побачив Хоменка, афганців, половина з яких була в ополченні.»*

Вони стояли і про щось розмовляли. Я вийшов із машини, підійшов і запитав, що тут відбувається, що це за озброєні люди. Спершу мені сказали, мовляв, вони в них ледь машину не відібрали, потім сказали, що це «наші сепаратисти». Я сказав, що «ваші – не значить наші», розвернувся і поїхав. Але раптом дорогу мені перегородив автомобіль «Опель Віваріо». З нього вискочило 7 осіб і відкрили вогонь в моєму напрямку. Люди були в чорному спецодязі, виглядали як співробітники міліції. Я вийшов і кажу: ви берете не тих, бойовики там, ззаду. Вони відповідають: «значить, ми беремо того». Одягли на мене наручники. Потім кинули в машину на підлогу, надягли наручники. Уточнили адресу, де я проживаю. Один із бойовиків сів у мою машину. Голову сказали не піднімати».

Фото орієнтовного місця викрадення

По дорозі в Северодонецьк викрадачі Валерія, за його словами, хотіли захопити ще кількох людей у Рубіжному, але цього зробити не вдалося. Прикметним є те, що дорогою в авто підсідали люди в цивільному та вказували, де живуть активісти. Один із тих, хто був в авто, на блокпостах представлявся «полковником армії ЛНР», говорив, що «взяли правосека». Валерія привезли в приміщення СБУ Луганська, завели на 4-й поверх. В одному з кабінетів сидів чоловік із табличкою «слідователь Малой».

«Він запитував прізвище, мою партійність, чи був я на Майдані. Я сказав, що був як турист 3 рази. «Які зв'язки з націоналістами маєш?» Я йому пояснив, що я просто жертва обставин, мене спеціально підставили - оскільки я був неугодний. Вони подзвонили в міліцію, і перевірили, чи правда, що я не маю відношення до націоналістичних організацій. Вони сказали, що не маю. Але далі слідчий каже, мовляв, «ви все одно проти нас». Тоді я почав пояснювати, чому економічно неможливо відокремитися». – розповідає Валерій.

Можливо, на цьому все і завершилося б, якби «слідчі» не взялися за його мобільний телефон. *«Одна з їх співробітниць знайшла у мене у Viber переписку з родичкою із Криму, де йшлося про Слов'янськ. Почали звинувачувати мене в тому, що я СБУшник. На мене надягали протигаз, клацали біля потилиці пістолетом. Кажуть: «Колися вже!» Я сказав, що не знаю, про що «колотися». Потім мене повели в інший кабінет. Туди принесли два відра. Сказали, що будуть бити струмом. Але били резиновою палицею. Потім били також і струмом. Імітували розстріл. Це тривало десь до 1 ночі.»*

Потім Валерія перевели до іншої кімнати. Бойовики знайшли в його телефоні ще одну цікаву переписку.

«Прочитали ще переписку моєї з сестрою Оленою з Криму. Я писав, що Луганську СБУ захопили нікчемні люди, продажні СБУшники, міліція, в тому числі, «беркутівці», які ухилиються від кримінальної відповідальності.»

Уже в цій кімнаті Валерію зламали носа ударом по обличчю. Далі – кількагодинна перерва, і знову катування.

«Двічі душили. Я двічі втрачав свідомість. Далі він каже: «Ось там стоїть сейф, ти встигнеш в нього застрибнути, якщо ми кинемо гранату - перевірено». Він кидає гранату, і сам вибігає з кімнати. Граната не вибухає. Він повертається, а я як сидів на стільчику, як і

сиджу. Кинув знову гранату, вона вибухнуло, але, мабуть, це була не бойова, а якась звукова. У мене легка контузія. Мене виносять в іншу кімнату. Медики там тиск мені поміряли, таблетки дали.»

Валерій заснув, а коли прокинувся, то поруч сидів хлопець. Виявилося, це «ультрас», який сидів в СБУ вже тиждень за те, що писав негативні речі про «ЛНР» в інтернеті. Як бойовики його засікли хлопець не знав.

Наступного дня Валерія повели до «заручника з Правого Сектора» Кирила (він був побитим, з проколотими ногами, наляканим), запитували того, чи знає він Валерія.

Потім – знову нова кімната. Туди зайшов 55-річний чоловік, розмахував ножем перед обличчям Валерія, кричав, що якби він потрапив на 5-й поверх, «його б порізали на ленти». Увечері Валерія посадили в авто, надягли балаклаву та, тримаючи дуло біля скроні, повезли в якийсь будинок за межами Луганська. Вже на місці повідомили, що завтра повезуть до Слов'янська, завели до підвалу та закрили.

«Погрожували, що дружину мою привезуть, будуть твалтувати її у мене на очах. Я сказав їм, що протягом доби вкорочу собі віку. Коли доба минула, я розрізав банку і перерізав собі вену. Сиджу чекаю, знепритомнів. Прокинувся вранці, в кімнаті від мене натекло калюжа крові. Зняв балаклаву, замотав рану. Знайшов куточок металевий, зламав за його допомогою двері. Вибрався з дому і перебрався в інший двір. Нікого не було, навіть постового. Але в сусідньому дворі стояв чоловік. Він без розмови, хто я і звідки, перевдяг мене і вивіз, об'їхавши всі блокпости, крім одного, але на ньому нас не зупинили.»

Далі Валерія підбрала дружина. Він поїхав лікуватися до Києва. Дружина Валерія Жанна подавала заяву в міліцію про викрадення чоловіка, але жодної реакції, за словами Валерія, не було.

ВИКРАДЕННЯ ПОМІЧНИКА АДВОКАТА ЄВГЕНА ЧУДИКА, потрапив у полон 6 липня 2014 року, пробув у полоні одну добу.

Євген працює помічником адвоката.

В неділю 6 липня 2014 року приблизно о першій годині дня Євген приїхав до офісу. В цей момент йому на телефон надійшов дзвінок з телефону його безпосереднього керівника. Проте в слухавці Євген почув голос зовсім іншої людини, який сказав йому їхати в СБУ м.Северодонецька, яке на той момент було захоплене бойовиками, - якщо він хоче побачити свого начальника живим. На роздуми дали 15 хвилин. Євген поїхав.

СБУ знаходиться за адресою м. Северодонецк, вул. Заводська.

«Привіз мене на своєму автомобілі знайомий, колишній співробітник Рубіжанського ГУМВС України. Ми з ним домовилися про те, що я залишу у нього свій паспорт гр-на України, мобільний телефон і ключі. Також ми з ним домовилися про те, що, якщо я через 40 хвилин йому не передзвоню, то щоб він їхав в Рубіжне, і більше мене не чекав, при цьому ми домовилися зустрітися не біля СБУ, а десь в місті».

Приїхавши до будівлі СБУ, побачив двох осіб в камуфляжній формі, один з яких тримав у руках автомат. Ці двоє, підійшовши до Євгена, почали висловлюватись нецензурними словами, потім вдарили його кулаком в обличчя і прикладом автомата в район живота, на руки вдягнули наручники і повели в будівлю СБУ. У дворі Євген побачив автомобіль свого начальника і кілька машин без номерів.

Євгена завели в один із кабінетів на першому поверсі. Там він побачив неповнолітнього хлопця, який був разом із викрадачами. Євгена завалили на підлогу, почали наносити удари по тілу міліцейськими дубинками, ногами. По голові не били.

«При цьому вони говорили, що я «дострибався, що живим звідси не вийду і т.д.», все супроводжувалося грубою нецензурною лайкою, вимагали від мене свідчення, що я «кришу» наркоманів, торгую наркотиками, а також запитували, кого саме я «кришу».

Після нетривалого побиття Євгена відвели в камеру в підвалі, в якій знаходилось ще 7 осіб (деякі з них – жителі м. Рубіжне, впізнали Євгена і сказали, що за чутками він дійсно займається «кришуванням»). Це стало причиною наступного побиття. Заваливши знову на

землю, почали бити гумовими кийками, двічі вистрілили з травматичного револьвера (перша куля пройшла по правій руці, друга – влучила в праву лопатку). Далі його прикували наручниками до батареї і продовжили бити, при цьому вимагаючи зізнатися в покриванні наркоманів.

Також Євгенові на голову надягали поліетиленовий пакет, руками прикриваючи доступ повітря. Через деякий час Євген почув кроки і побачив як ведуть того чоловіка, який привіз його з Рубіжного в Северодонецьк. З ним повелись так само як і з Євгеном.

Після того Євгена вивели надвір, показали кілька засипаних ям, сказали, що в ямі знаходяться розстріляні ними люди, і що з Євгеном буде те ж саме.

«Вони дали мені в руки лопату і змусили копати собі могилу. Кілька разів били мене кийком, оскільки я начебто занадто повільно копав собі могилу. Я викопав яму по коліна... Мені сказали, що цього достатньо, щоб мене прикопати. Після цього мені сказали, щоб я встромив лопату в землю, розвернувся спиною до них і обличчям до паркану, щоб мої мізки не заляпали асфальт. Я так і став. Мені до потилиці приставили дуло АК-74, який знаходився в руках у одного з чоловіків, який ще раз запитав, чи не хочу я в чому-небудь зізнатися, я відповів, що я нічого не скоював, після чого він трохи підняв дуло і зробив два постріли, так, що я волоссям відчув постріли».

Євген впав на коліна, йому нанесли ще кілька ударів, і потім здійснили вистріли чергою по землі навколо Євгена.

Далі його знову відвели в кабінет, де продовжили бити і застосовувати електричний струм.

«Два дроти мені примотали до великих пальців рук і крутили ручку з періодичністю в кілька розрядів, кожні 3-5 хвилин, протягом приблизно 30 хвилин. Від цього на пальцях у мене утворилися опіки. Весь цей час від мене вимагали зізнатися в злочинах».

Після розмови з особою з позивним «Бармалей», який вимагав зізнатися у всіх «поганих справах», Євгену на голову надягли великий будівельний мішок і почали бити.

«Потім мішок з голови в мене зняли, «Бармалей» приніс якийсь металевий предмет - чи то паяльник, чи то кип'ятильник, я погано пам'ятаю. Мені цим предметом припікали п'яти на обох ногах. Прикладали цей предмет по 10-15 сек. Потім, коли предмет вже розжарився, приблизно по 5 сек.»

Євгену довелося зізнаватися задля того, щоб вберегти життя. Після нетривалого побиття його відвели в кабінет, де, прикувавши наручниками, залишили до ранку. Приблизно о 6-й годині прийшли знову і почали бити ключкою для гольфу по ногах.

Далі з усіх розмов Євген зрозумів, що починає вирішуватись питання щодо його викупу. Приблизно опівдні в кабінет завели дядька Євгена, який передав чоловікові 40 000 грн.

Коли Євген віддавав гроші «Бармалею», йому наказали написати розписку, що він передає 30 000 грн для армії «Юго-Востока». Не 40 000 грн, а саме 30 000 грн сказали написати в розписці. І при цьому наголошували, нібито ці гроші підуть на дитячий будинок.

Як тільки гроші були передані, Євгенові повернули документи, телефон і відпустили з будівлі СБУ.